Journal of Geography and Planning
Online ISSN: 2717-3534 Print ISSN: 2008-8078
Homepage: https://geoplanning.tabrizu.ac.ir

Analysis of the Sustainability of Behbahan urban Space from the Perspective

Zahra Farahani Asl[1], Aboozar Vafaei[2]✉

1. Department of Geography and Tourism, Faculty of Natural Resources and Earth Sciences, University of Kashan, Kashan, Iran. E-mail: zahrafarahani13794@gmail.com
2. Corresponding Author, Department of Geography and Tourism, Faculty of Natural Resources and Earth Sciences, University of Kashan, Kashan, Iran. E-mail: vafaei@kashanu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 13 September 2025
Revised: 28 October 2025
Accepted: 6 November 2025
Published: 29 July 2026

Keywords:
Sustainability,
Creative City,
Behbahan,
Urban Space.

ABSTRACT

Objective: Urban sustainability, as one of the fundamental concepts in urban planning, plays a key role in improving the quality of life of citizens and is directly related to social, economic, physical, cultural and technological dimensions. The importance of this concept is doubled in cities that face challenges such as uneven physical expansion, reduced social interactions, weak infrastructure and lack of citizen participation.

Methods: The present study, with an applied approach and using a descriptive-analytical method, examines the sustainability of Behbahan's urban space through the evaluation of creative city indicators. The required data was collected through library studies and field surveys (questionnaires).The statistical population of the research consisted of citizens of Behbahan city, and based on the Cochran formula, 400 people were selected as the sample size by simple random sampling. Data analysis was performed using SPSS and AMOS software and using statistical tests such as one-sample T, Pearson correlation, and structural equation modeling.

Results: The results of the data showed that the status of Behbahan's urban space is at an undesirable level from the perspective of creative city indicators. In particular, the urban diversity, efficiency and effectiveness, and participation indicators have achieved the lowest average. Also, based on the findings of structural equation modeling, the efficiency and effectiveness index with a factor load of 0.91 and participation with a factor load of 0.74 have had the greatest impact on the sustainability of urban space.

Conclusions: Therefore, the results of this study indicate that weakness in participatory planning, lack of smart communication infrastructure, and lack of attention to socio-cultural needs, etc. are among the factors affecting the decrease in the sustainability of Behbahan's urban spaces. As a result, it is essential for urban managers and planners to adopt comprehensive and sustainable policies in cultural, physical, and managerial dimensions in order to promote the indicators of the creative city in order to move towards the sustainability of Behbahan's urban space.

Cite this article: Farahani Asl, Z., & Vafaei, A. (2026). Analysis of the Sustainability of Behbahan urban Space from the Perspective. *Journal of Geography and Planning*, 30(97), 360-389. http//doi.org/10.22034/gp.2025.69051.3451

© The Author(s).
Publisher: University of Tabriz.
DOI: http//doi.org/10.22034/gp.2025.69051.3451

Introduction

Today, one of the new approaches in urban planning in many countries is the concept of the creative city, the most important concerns of which are eliminating economic and social problems and providing the best solution to solve everyday problems. In this regard, Behbahan city, with a population of 122,604 people, is one of the urban areas that has significant economic, social, and environmental capacities and potentials, such as a gas refinery, higher education centers, and tourist attractions, which has become a platform for attracting a significant population from other surrounding urban areas, including Likke, Zidan, Dehdasht, and Gachsaran. However, it seems that these capabilities, which can pave the way for the formation of a creative city, have not been used in the desired way, and therefore we are witnessing numerous problems as a result of the increasing growth of the urban population and physical development in various dimensions, the consequences of which can pave the way for the instability of Behbahan's urban space. Therefore, the present study intends to analyze the sustainability of Behbahan's urban space from the perspective of creative city indicators, while expressing theoretical concepts related to the subject, in order to answer the following question. And finally, to present solutions to achieve the sustainability of Behbahan's urban space from the perspective of creative city indicators.

What is Behbahan's urban space like from the perspective of creative city indicators?

Materials and Methods

The type of research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of method. Data collection was carried out using two methods: documentary and survey. In the first step, library data analysis was used to compile theoretical discussions and research background, and in the second step, using a survey method in the form of a questionnaire, the sustainability of Behbahan's urban space was analyzed from the perspective of creative city indicators. The statistical population of this research includes all citizens living in Behbahan. The sample size was calculated using the Cochran formula and a 95% confidence level of 384 people, of which 400 samples were selected for greater researcher confidence. Simple random sampling method was used to complete the questionnaire. In this study, for descriptive and inferential analysis of the collected data, statistical methods including one-sample t-test and Pearson correlation coefficient in SPSS software were used, and to determine the impact of each dimension on the life and vitality of Semirom city, structural equation modeling in AMOS software was used.

Results

To answer the question raised in the introduction of the research, five hypotheses were proposed to answer the research question through testing the hypotheses. To evaluate the overall status of the urban vitality index from the respondents' perspective, a one-sample T-test was performed based on the overall mean of the items of this index. The mean obtained was 2.14, which is lower than the theoretical mean value of the Likert scale (number (3). On the other hand, the T-statistic obtained was negative and reported as significant at a certain significance level. These findings show that the urban vitality index in Behbahan city has failed to meet the expectations of citizens and requires serious attention in urban planning. Examining the efficiency and effectiveness index of urban management from the perspective of citizens in the form of a single-sample pooled T-test shows that the overall mean of the responses is 2.3, which is lower than the theoretical criterion value of (3). Also, the T-statistic in this test was reported as negative and its significance level shows that this difference is statistically significant. Accordingly, it can be concluded that from the perspective of citizens, the performance of urban institutions in terms of efficiency and effectiveness is far from public expectations. Also, the results of the combined one-sample T-test on the communication technology index in Behbahan urban space show that the overall mean obtained for the items of this index is 2.16, which is lower than the theoretical average value (number 3). The results of the T-statistic are also negative and reported as significant at a certain significance level. This statistic shows that the level of access and use of modern communication technologies in Behbahan urban management is not desirable from the citizens' point of view. Also, in order to evaluate the overall status of the urban diversity index in Behbahan city, a combined one-sample T-test was used. Based on the results obtained, the overall mean is equal to 1.95, which is lower than the theoretical criterion value of the Likert scale (3). Also, the value of the T-statistic is negative and reported as significant at an acceptable significance level. These findings indicate that urban spaces are not in a satisfactory state in terms of social and cultural diversity of use.

Conclusion

The present study, focusing on the city of Behbahan, seeks to investigate the sustainability of urban space from the perspective of creative city indicators. With its diverse economic, cultural, social, and environmental capacities, Behbahan has a favorable environment for moving towards a creative city and ultimately the

sustainability of urban space, but field data analysis showed that the sustainability of Behbahan's urban space is at an undesirable level from the perspective of creative city indicators, especially the urban diversity, efficiency and effectiveness, and participation indicators, which have achieved the lowest average. Also, based on the findings of structural equation modeling, the efficiency and effectiveness index with a factor load of 0.91 and urban vitality with a factor load of 0.83 have had the greatest impact on the sustainability of urban space. Therefore, the results of this study indicate that weakness in participatory planning, lack of smart communication infrastructure, and lack of attention to socio-cultural needs, etc. are among the factors affecting the reduction of the sustainability of urban spaces in Behbahan.

Keywords: Sustainability, Creative City, Behbahan, Urban Space.

جغرافیا و برنامه ریزی
شاپا چاپی: ۲۰۰۸-۸۰۷۸ شاپا الکترونیکی: ۲۷۱۷-۳۵۳۴
Homepage: https://geoplanning.tabrizu.ac.ir

تحلیل پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق

زهرا فراهانی اصل[۱]، ابوذر وفایی[۲]✉

۱. کارشناس ارشد، گروه جغرافیا و گردشگری، دانشکده منابع طبیعی و علوم زمین، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران. رایانامه: zahrafarahani13794@gmail.com

۲. نویسنده مسئول، استادیار، گروه جغرافیا و گردشگری، دانشکده منابع طبیعی و علوم زمین، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران. رایانامه: vafaei@kashanu.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۲۲
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۸/۰۶
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۱۵
تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۵/۰۷

کلیدواژه‌ها:
پایداری،
فضای شهری،
بهبهان،
شهر خلاق.

چکیده

پایداری شهری به‌عنوان یکی از مفاهیم اساسی در برنامه‌ریزی شهری، نقشی کلیدی در ارتقای کیفیت زندگی شهروندان ایفا می‌کند و ارتباط مستقیمی با ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، فرهنگی و فناوری دارد. اهمیت این مفهوم در شهرهایی که با چالش‌هایی چون گسترش ناموزون کالبدی، کاهش تعاملات اجتماعی، ضعف در زیرساخت‌ها و عدم مشارکت شهروندان مواجه‌اند، دوچندان می‌شود. پژوهش حاضر با رویکردی کاربردی و با به‌کارگیری روش توصیفی- تحلیلی، به واکاوی پایداری فضای شهری بهبهان از طریق ارزیابی شاخص‌های شهر خلاق می‌پردازد. داده‌های مورد نیاز از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و پیمایش میدانی (پرسشنامه) گردآوری شده است. جامعه آماری پژوهش را شهروندان شهر بهبهان تشکیل داده‌اند و بر اساس فرمول کوکران، ۴۰۰ نفر به‌عنوان حجم نمونه به‌صورت تصادفی ساده انتخاب شده‌اند .تجزیه و تحلیل داده‌ها با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS و AMOS و با استفاده از آزمون های آماری مانند T تک‌نمونه‌ای، همبستگی پیرسون و مدل‌یابی معادلات ساختاری انجام شد .نتایج حاصل از داده‌ها نشان داد که وضعیت فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق در سطح نامطلوب قرار دارد. به‌ویژه شاخص‌های تنوع شهری، کارایی و اثر بخشی و مشارکت، کمترین میانگین را کسب کرده‌اند. همچنین بر اساس یافته های مدل‌یابی معادلات ساختاری، شاخص کارایی و اثربخشی با بار عاملی ۰/۹۱و سرزندگی شهری با بار عاملی ۰/۸۳ بیشترین تأثیر را بر پایداری فضای شهری داشته‌اند . بنابراین نتایج این پژوهش حاکی از آن است که ضعف در برنامه ریزی مشارکتی، نبود زیرساخت‌های ارتباطی هوشمند، و کم‌توجهی به نیازهای اجتماعی – فرهنگی و... از عوامل اثر گذار بر کاهش پایداری فضاهای شهری بهبهان هستند .در نتیجه، ضروری است مدیران و برنامه‌ریزان شهری در راستای ارتقای شاخص‌های شهر خلاق به منظور حرکت در مسیر پایداری فضای شهری بهبهان، سیاست‌های جامع و پایدار در ابعاد فرهنگی، کالبدی و مدیریتی اتخاذ نمایند.

استناد: فراهانی، زهرا و وفایی، ابوذر (۱۴۰۵). تحلیل پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق. *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۳۰ (۹۷)، ۳۶۰-۳۸۹.
http//doi.org/10.22034/gp.2025.69051.3451

ناشر: دانشگاه تبریز.

© نویسندگان.

مقدمه

یکی از رویکردهای نوین در عرصه توسعه پایدار شهری، نظریه «شهر خلاق» است که در سال‌های اخیر توجه فزاینده‌ای را در مطالعات شهری به خود جلب کرده است. این رویکرد با بهره‌گیری از شاخص‌هایی نظیر ارتقاء کیفیت زندگی، تقویت نوآوری و توسعه سرمایه اجتماعی، پیوندی مفهومی و عملی میان شهر خلاق و توسعه پایدار برقرار می‌سازد. شهرهای خلاق با پرورش هنر، فرهنگ و خلاقیت، از ظرفیت‌های اقتصادی خود به‌عنوان محرک‌هایی برای دستیابی به توسعه پایدار بهره می‌گیرند (استفانیدو و زوپونیدیس[۱]، ۲۰۲۴ ؛ جورج[۲]، ۲۰۲۰). نقطه تلاقی این دو رویکرد در آن است که خلاقیت می‌تواند به‌عنوان ابزاری راهبردی در تحقق اهداف توسعه پایدار ایفای نقش کند؛ به‌ویژه از طریق تقویت صنایع فرهنگی، نوآوری اجتماعی و طراحی شهری مبتنی بر هویت بومی که نه‌تنها فرصت‌های اقتصادی نوینی ایجاد می‌کند، بلکه به پایداری اجتماعی و زیست‌محیطی نیز کمک می‌نماید (یونسکو[۳]، ۲۰۱۹). اهمیت این رویکرد تا آن‌جا پیش رفته که در سال ۲۰۰۴، سازمان یونسکو شبکه شهرهای خلاق (UCCN) را بنیان‌گذاری کرد؛ شبکه‌ای که بر همکاری میان بخش‌های دولتی، خصوصی و جامعه مدنی تأکید دارد و فرهنگ را به‌عنوان نیروی محرکه توسعه شهری معرفی می‌کند (آرکوس-پومارولا، پاکوین و سیتگس[۴]، ۲۰۲۳؛ ریچاردز[۵]، ۲۰۱۱). چارچوب شهر خلاق به مثابه یک مدل شهری جهانی، بر مدیریت استراتژیک صنایع خلاق با هدف ارتقاء پایداری اقتصادی، بهبود شرایط زیست‌محیطی و افزایش زیست‌پذیری شهری استوار است (یونسکو، ۲۰۲۱). در این میان، خلاقیت شهری به‌عنوان عاملی کلیدی در تحول شهرهای مدرن شناخته می‌شود؛ چرا که با تقویت توسعه فضایی، ارتقاء تجربه‌های حسی، گسترش مشارکت اجتماعی، و توجه به زیبایی‌شناسی و استقلال شهروندان و بازدیدکنندگان، نقش مؤثری در شکل‌گیری شهرهایی فراگیر، پویا و پایدار ایفا می‌کند (پتری[۶]، ۲۰۲۳).

خلاقیت به‌عنوان یک کاتالیزور مؤثر در تولید ایده‌ها، محصولات و محیط‌های نوآورانه، نقش مهمی در بازتاب اصالت و هویت شهرها ایفا می‌کند و به شکل‌گیری سبک‌های جدید زندگی شهری کمک می‌نماید (ژلزنیاک[۷]، ۲۰۲۳). در این راستا، فلوریدا بر این باور است که جذب افراد خلاق می‌تواند موجب رشد اقتصادی چشمگیر در شهرها شود؛ به‌ویژه آن دسته از شهرهایی که با فراهم‌سازی فضای خلاق، بیشترین جذابیت را برای «طبقه خلاق» شامل متخصصان علوم، مهندسی، آموزش، برنامه‌نویسی رایانه و پژوهش دارند (ریچاردز، ۲۰۲۰). افزون بر این، شهرهای خلاق فرهنگ را به‌عنوان یکی از ارکان اساسی در تحقق محیط‌های شهری پایدار ترویج می‌کنند (فون ریختوفن، تومارچیو، و کاستا[۸]، ۲۰۱۹). شهر خلاق می‌تواند نیازها و خواسته‌های جوامع شهری را در ابعاد گوناگون برطرف کند (عرب عامری و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۰۷). این شهرها با تقویت سرمایه اجتماعی و ارتقاء رفاه مادی، زمینه‌ساز تولیدات فرهنگی، افزایش اشتغال، رونق گردشگری محلی و تضمین پایداری اقتصادی می‌شوند (استیونسون[۹] و همکاران ۲۰۲۲؛ گرینچوا[۱۰]، ۲۰۲۵). چنین ویژگی‌هایی، شهر خلاق را به بستری پویا برای توسعه پایدار و تحول اجتماعی تبدیل می‌سازد.

با اتکا به شواهد تجربی، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که شهرهای خلاق از مزایای متعددی برخوردارند که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به ارتقاء آسایش و زیست‌پذیری شهری، افزایش بهره‌وری اقتصادی، و شکل‌گیری هویت‌ها و برندهای محلی

1. Stefanidou & Zopounidis
2. George
3. UNESCO
4. Arcos-Pumarola, Paquin & Sitges
5. Richards
6. Petri
7. Zheleznyak
8. Von Richthofen, Tomarchio, & Costa
9. Stevenson et al
10. Grincheva

متمایز اشاره کرد (لیو[1] و همکاران، ۲۰۲۴). مکان شهری که خلاقیت در آن روی می‌دهد از نظر جامعه‌شناسان، برنامه‌ریزان شهری و جغرافی‌دانان بسیار اهمیت دارد چرا که در این شهر سرزندگی و پویایی شهری موج می‌زند (داداش‌پور مقدم و ولی‌زاده، ۱۳۹۹: ۱۹۴).

در این چارچوب، مناطق شهری به‌عنوان کانون‌های نوآوری، ظرفیت آن را دارند که خلاقیت را در فرآیندهای برنامه‌ریزی شهری ادغام کرده و از طریق تولید دانش، تقویت کارآفرینی و هدایت رشد اقتصادی، به تحقق اهداف توسعه پایدار کمک کنند (چشمه‌زنگی[2] و همکاران، ۲۰۲۴). همچنین، تلفیق خلاقیت در سیاست‌گذاری‌های شهری می‌تواند به ارتقاء شهرسازی مشارکتی، ارائه راه‌حل‌های نوآورانه برای چالش‌های زیست‌محیطی، و بهبود زیرساخت‌های سبز منجر شود؛ به‌گونه‌ای که با اصول پایداری، نوآوری و کیفیت زندگی هم‌راستا باشد (کوزینا و کلیفتون[3]، ۲۰۱۹). شهرهای خلاق در واقع به‌عنوان فضاهایی چندوجهی و متکثر تعریف می‌شوند که ویژگی‌هایی چون کنجکاوی، تخیل، فرهنگ، دانش، نوآوری و همکاری شبکه‌ای را در خود جای داده‌اند (رودریگز[4]، ۲۰۲۰). موفقیت این شهرها مستلزم اجرای راهبردهای خلاقانه در مدیریت شهری، تقویت مشارکت شهروندی و حمایت از ابتکارات مدنی است؛ عواملی که می‌توانند پیامدهای مثبت یا منفی در فرآیند احیای شهری به همراه داشته باشند (جفتوویچ و سانچانین[5]، ۲۰۲۳).

مطالعات نظری فوق نشان می‌دهد از آنجا که شهرهای متوسط در ایران با چالش‌هایی چون تمرکزگرایی، مهاجرت نخبگان، فرسایش هویت شهری و ضعف زیرساخت‌های فرهنگی مواجه هستند، پرداختن به شاخص‌های شهر خلاق می‌تواند بستری برای بازتعریف نقش این شهرها در توسعه ملی فراهم آورد. بنابراین از منظر نظری، این پژوهش با تبیین ارتباط میان پایداری فضایی و مؤلفه‌های خلاقیت، به توسعه چارچوب مفهومی نوین در حوزه برنامه‌ریزی شهری کمک کرده و می‌تواند زمینه‌ساز تولید دانش بومی در راستای ارتقاء کیفیت زندگی شهری و توانمندسازی جوامع محلی باشد. همچنین به لحاظ کاربردی این مطالعه، ابزار مناسبی برای شناسایی ظرفیت‌های خلاقانه، تقویت مشارکت شهروندی و بهبود زیرساخت‌های فرهنگی و اجتماعی بوده و می‌تواند به مدیران شهری بهبهان در تدوین راهبردهای توسعه پایدار، طراحی محیط‌های شهری نوآورانه و ارتقاء زیست‌پذیری کمک نماید. لذا در خصوص اهمیت بیان مساله پژوهش می‌توان گفت شهر بهبهان با جمعیتی معادل ۱۲۲۶۰۴ نفر (سرشماری مرکز آمار، ۱۳۹۵) از جمله نقاط شهری است که از ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های متنوع اقتصادی، اجتماعی و محیطی قابل توجهی مانند پالایشگاه گاز، مراکز آموزش عالی و جاذبه‌های گردشگری برخوردار است که بستر جذب جمعیت قابل توجه از سایر نقاط شهری پیرامون از جمله لیکک، زیدان، دهدشت، گچساران به آن شده است اما به نظر می‌رسد از این قابلیت‌ها که می‌تواند زمینه‌ساز شکل‌گیری شهری خلاق باشد به نحوه مطلوب استفاده نشده و لذا شاهد مشکلات عدیده‌ای در نتیجه رشد فزاینده جمعیت شهری و توسعه کالبدی در ابعاد مختلف می‌باشیم که پیامد آن می‌تواند زمینه‌ساز ناپایداری فضای شهری بهبهان گردد؛ بنابراین از آنجا که حرکت نمودن به سمت تحقق شاخص‌های شهر خلاق می‌تواند زمینه‌ساز حل مسائل شهری به‌صورت خلاقانه و با تفکر جمعی شهروندان در کنار متولیان امور شهری و در نهایت حرکت شهر به سمت سرزندگی، نشاط و پایداری گردد از این رو پژوهش حاضر در نظر دارد ضمن بیان مفاهیم نظری مرتبط با موضوع به تحلیل پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق جهت پاسخگویی به سؤال ذیل بپردازد؛ و در پایان راهکارهای را جهت تحقق پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق ارائه نماید. وضعیت فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق چگونه است؟

1. Liu et al
2. Cheshmehzangi et al
3. Kozina & Clifton
4. Rodrigues
5. Jevtović & Sančanin

مبانی نظری

خلاقیت و طبقه خلاق

خلاقیت یکی از مهمترین عوامل تعیین کننده توسعه اقتصادی تلقی می‌شود (فلوریدا[1]، ۲۰۰۲؛ لندری[2]، ۲۰۱۳). ماهیت خلاقیت به‌گونه‌ای است که آن را به منبعی تبدیل می‌کند که منابع دیگر یا عوامل تولید، پایان‌ناپذیر و نامحدود است. خلاقیت به ساختن مفاهیم، تفکر انتزاعی و استفاده از مسائل به شیوه‌های غیرمتعارف برای یافتن راه حل‌ها، ایده‌ها و فرصت‌های جدید برای توسعه اشاره دارد. لندری اظهار می‌کند که «خلاقیت یک سفر است، نه یک مقصد؛ یک فرآیند است، نه یک وضعیت» و ادامه می‌دهد که خلاقیت و تخیل شرط لازم برای نوآوری و توسعه هستند.

در تعریفی دیگر واژه خلاقیت یا آفرینندگی یک مفهوم بسیار گسترده‌ای است. که از مفاهیم روان‌شناسانه گرفته تا مبحث هنری را شامل می‌شود. خلاقیت یک مفهوم مهم در تمام جنبه‌های زندگی است، زیر افراد خلاق پیشرفت و توسعه را تأمین می‌کنند (چی[3]، ۲۰۲۰). خلاقیت و طبقه خلاق در مطالعات شهری پس از سال ۲۰۲۰ همچنان به‌عنوان محرک‌های کلیدی توسعه شهری شناخته می‌شوند، و پژوهش‌های جدید بر نقش آن‌ها در شکل‌گیری شهرهای نوآور، پایدار و فراگیر تأکید دارند (ماتوویچ و دل‌واله[4]، ۲۰۲۰).

طبقه خلاق شامل افرادی است که در مشاغل مبتنی بر دانش، هنر، طراحی، فناوری و پژوهش فعالیت دارند و نقش کلیدی در شکل‌گیری هویت شهری، برند شهر و پویایی اجتماعی ایفا می‌کنند (رودریگز و اشمیت[5]، ۲۰۲۱). شهرهای خلاق با طراحی سیاست‌های شهری هوشمند، ایجاد زیرساخت‌های فرهنگی، حمایت از صنایع خلاق و فراهم‌سازی فضاهای مشارکتی، زمینه جذب، نگهداشت و تعامل این طبقه را فراهم می‌سازند (سگوویا و هروه، ۲۰۲۲). با این حال، پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهند که تمرکز طبقه خلاق در برخی مناطق می‌تواند به نابرابری‌های فضایی، افزایش هزینه‌های زندگی و شکاف‌های اجتماعی منجر شود، که خود چالشی برای عدالت شهری و پایداری اجتماعی محسوب می‌گردد (اوکانر[6]، ۲۰۲۰). از طرف دیگر هم یک طبقه خلاق می‌تواند مزایای اقتصادی زیادی از جمله تأثیر مثبت بر توسعه منطقه‌ای، ترویج ایده‌های جدید و همچنین ایجاد بخش‌های فناوری پیشرفته را به همراه داشته باشد. بنابراین، طبقه خلاق برای توسعه شهرهای پساصنعتی از اهمیت زیادی برخوردار است و به عنوان یک ویژگی محوری در فرآیندهای بازسازی شهری تلقی می‌شود (فلوریدا، ۲۰۰۲، ۲۰۰۵).

شهر خلاق

در رویکردهای نوین به شهر،شهرخلاق،به عنوان یک روش راهبردی در عرصه تفکر برنامه ریزی و اجرای طرح های شهری مطرح شده است (قربانیان تبریزی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۱۱). شهر خلاق به شهری اطلاق می‌شود که با بهره‌گیری از ظرفیت‌های انسانی، صنایع فرهنگی و سیاست‌گذاری نوآورانه، زمینه بروز خلاقیت اجتماعی را در تعامل با محیط شهری فراهم می‌سازد (ماتوویچ و سن سالوادور دل واله[7]، ۲۰۲۰). این مفهوم در آغاز قرن بیست‌ویکم به‌عنوان پاسخی به چالش‌های فرهنگی و اقتصادی شهرها مطرح شد و به تدریج در سیاست‌گذاری شهری نهادینه گردید (سگوویا و هروه[8]، ۲۰۲۲). در این راستا تحلیل‌های اجتماعی- اقتصادی و پرهیز از اتکای صرف به طبقه خلاق برای تحقق واقعی شهر خلاق ضروری است (تیل[9]، ۲۰۱۵). همچنین از نظر اندیشمندان و صاحب نظران، یک شهر خلاق، شهری است که قادر به تولید و اجرای ایده‌ها، پروژه‌ها و

1. Florida
2. Landry
3. Chi
4. Matovic & San Salvador del Valle
5. Rodrigues & Schmidt
6. O'Connor
7. Matovic & San Salvador del Valle
8. Segovia & Hervé
9. Thiel

نوآوری‌های جدید است. شهری است که موفق به جذب و حفظ افراد و سازمان‌های خلاق و کارآفرین از بخش خلاق می‌شود. در عین حال، یک شهر خلاق مکانی است که در آن مردم احساس راحتی و آسایش می‌کنند و می‌توانند استعدادهای خود را آزاد کرده و از بسیاری جهات به دستاوردهایی دست یابند (اورانکویچ و تورالا[1]، ۲۰۲۱). در تعریفی دیگر «شهر خلاق» را بدین شرح توصیف کرده‌اند: شهر خلاق به یک روند سیاست شهری جهانی اشاره دارد که هدف آن تقویت خلاقیت و نوآوری، شمول اجتماعی و فرهنگی، تقویت هویت محلی و بینش در محیط‌های شهری، به‌ویژه در زمینه‌های پساصنعتی، از طریق ادغام بازیگران و جوامع محلی در دستور کار شهری برای افزایش توسعه اجتماعی و فرهنگی است (ایندراپراهاستا، فهمی و آلامسیاه[2]، ۲۰۲۲ ؛ فیتریا، آپریلیاندی و آدیندا[3]، ۲۰۲۴). علاوه بر این یک شهر خلاق با توانایی خود در تقویت تخیل، نوآوری و منابع فرهنگی مشخص می‌شود و به عنوان یک استراتژی کلیدی برای توسعه و اصالت شهری عمل می‌کند، در عین حال شیوه‌ای جدید از زندگی را ترویج می‌کند و به عنوان نماد موفقیت عمل می‌کند (ژلزنیاک[4]، ۲۰۲۲).

پایداری

پایداری به رفع نیازهای حال بدون به خطر انداختن نیازهای نسل‌های آینده اشاره دارد (لی[5]، ۲۰۲۴).به عبارتی دیگر پایداری به معنای رفع نیازهای فعلی بدون به خطر انداختن توانایی نسل‌های آینده برای پاسخگویی به نیازهای خود می‌باشد (شلوگار، باندوف و چاکانیچ[6]، ۲۰۲۰). پایداری در تعریفی دیگر شامل سه ستون: محیط زیست، اقتصاد و عدالت است (فیوک و کوتس[7]، ۲۰۱۳). سرانجام در این باره باید گفت که پایداری به تعادل بین منابع محیطی و نیازهای انسانی اشاره دارد و بر مفهوم ردپای اکولوژیکی تأکید دارد (تورنس[8]، ۲۰۰۲). در راستای تکمیل تعاریف بالا باید به این نکته اشاره کرد که پایداری شهری به عنوان حالتی تعریف می‌شود که در آن زیرسیستم‌های اقتصادی، اجتماعی، فیزیکی و زیست محیطی یک شهر برای اطمینان از رفاه طولانی‌مدت و حفظ منابع به طور هماهنگ کار می‌کنند. یک شهر پایدار، عدالت اجتماعی، پایداری زیست محیطی و توسعه اقتصادی پایدار را ترویج می‌کند (وکالنه و تامبووچوا[9]، ۲۰۲۳). و راه‌حل‌های جامع و بلند مدت را برای رفاه مردم و سیاره در اولویت قرار می‌دهد (سینگ، آرورا و کولشرستا[10]، ۲۰۲۴).

نظریه پردازان شهر خلاق

چارلز لندری: از نظر چارلز لندری مفهوم «شهر خلاق» به عنوان پاسخی به صنعتی زدایی و افزایش بیکاری ظهور کرد و تبدیل به یک سیاست مهم جهانی برای توسعه شهری شد (گریگوریوا و لیدین[11]، ۲۰۲۲). لندری در نظریه شهر خلاق تأکید می‌کند که پرورش خلاقیت می‌تواند ساکنان تحصیل کرده و مولد را جذب کند و پیشنهاد می‌کند که محیط‌های شهری باید ابزارهای توسعه فرهنگی خود را تسهیل کنند و در نهایت شادی و نشاط شهری را افزایش دهند (وایتینگ، بارنت و اوکانر[12]، ۲۰۲۲). لندری از نقش خلاقیت در توسعه اقتصادی و شهری حمایت می‌کند و در عین حال از نادیده گرفتن زمینه‌های تاریخی و جغرافیایی که هویت منحصربه‌فرد هر شهر را شکل می‌دهد، هشدار می‌دهد (لایفوگه[13]، ۲۰۱۰). همچنین لندری اعتقاد دارد که مفهوم شهر خلاق نیاز به تغییر ذهنیت و پرورش خلاقیت در بخش‌های مختلف دارد و او از تمرکز آن بر طبقات ثروتمند انتقاد می‌کند (هررا–

1. Orankiewicz & Turała
2. Indraprahasta et al
3. Fitria, Aprilyandi & Adinda
4. Zheleznyak
5. Li
6. Šlogar, Bandov & Čakanić
7. Feiock & Coutts
8. Thorns
9. Veckalne & Tambovceva
10. Singh, Arora, & Kulshreshta
11. Grigoryeva & Lidin
12. Whiting, Barnett, & O'Connor
13. Liefooghe

مدینا، مولینا-پریتو و بونیلا- استوز[1]، ۲۰۱۳). در نهایت لندری شهر خلاق را به عنوان یک هدف کلیدی در توسعه شهری پساصنعتی می‌داند و بر خلاقیت به عنوان یک اصل برنامه‌ریزی بر پروژه‌های متنوع شهری تاکید دارد (مولر[2]، ۲۰۱۹).

ریچارد فلوریدا: ریچارد فلوریدا یک «شهر خلاق» را به عنوان شهری با تمرکز صنایع پیشرفته و امکانات شهری که خلاقیت و سبک زندگی را تقویت می‌کند، توصیف کرده است (وولکرلینگ[3]، ۲۰۰۸). فلوریدا معتقد است که خلاقیت باعث رشد اقتصادی می‌شود و بر اهمیت یک محیط شهری پر جنب‌وجوش که ترکیبی از تحمل، استعداد و فناوری است، تأکید می‌کند. او به جای تلاش برای ساخت یک شهر خلاق از ابتدا، طرفدار پرورش شرایطی است که طبقه خلاق را جذب کند (هاسپرز و ون دالم[4]، ۲۰۰۵). از نگاه فلوریدا، محیط‌های شهری باید واجد کیفیت زندگی بالا، فضاهای عمومی پویا، تنوع فرهنگی و فرصت‌های برابر باشند تا بتوانند زمینه خلاقیت را تقویت کرده و سرمایه انسانی را جذب کنند. او تأکید می‌کند که توسعه شهری صرفاً از طریق زیرساخت‌های فیزیکی یا سرمایه‌گذاری اقتصادی حاصل نمی‌شود، بلکه بیش از همه به سرمایه خلاق انسانی وابسته است. به همین دلیل، شهرهای خلاق در سیاست‌گذاری خود باید بر فرهنگ، آموزش عالی، شبکه‌های اجتماعی و تسهیل تعاملات نوآورانه تمرکز کنند (فلوریدا، ۲۰۰۵).

جدول ۱. دیدگاه نظریه پردازان در حوزه شهر خلاق

نظریه‌پرداز	دیدگاه درباره شهر خلاق	منبع
چارلز لندری[5]	او شهر خلاق را شهری می‌داند که از ظرفیت فرهنگی، تخیل و سرمایه اجتماعی برای حل چالش‌های شهری بهره می‌گیرد. هدف شهر خلاق از نگاه او، ایجاد محیطی الهام‌بخش برای نوآوری در سیاست، اقتصاد و زندگی روزمره است.	Landry, C. (2012).
ریچارد فلوریدا[6]	ایشان به عنوان نظریه‌پرداز طبقه خلاق معتقد است رشد اقتصادی و نوآوری شهری توسط طبقه‌ای از افراد خلاق (دانشمندان، هنرمندان، مهندسان و طراحان) هدایت می‌شود. شهرهای موفق باید سه مؤلفه «استعداد، فناوری و تساهل» را توسعه دهند.	Florida, R. (2019).
آلن جی. اسکات[7]	تأکید دارد که شهر خلاق بر خوشه‌های صنعتی فرهنگی و اقتصاد دانش‌محور استوار است. از دید او، شهر خلاق شبکه‌ای از تعاملات بین تولید فرهنگی، فناوری و بازار است که منجر به مزیت رقابتی شهری می‌شود.	Scott, A. J. (2014).
جاستین اوکانر[8] و همکاران	خلاقیت را نه فقط اقتصادی، بلکه پدیده‌ای اجتماعی و فرهنگی می‌داند. اوکانر معتقد است شهر خلاق باید میان اقتصاد خلاق و عدالت فرهنگی تعادل برقرار کند و به هویت محلی، فرهنگ عمومی و سیاست فرهنگی توجه نماید	O'Connor, J., Gu, X., & Lim, M. K. (2020).
پیتر هال[9]	از پیشگامان مطالعات تاریخی شهر خلاق؛ او شهر خلاق را محل تلاقی علم، هنر و فناوری می‌داند که در آن نوآوری فرهنگی و علمی عامل اصلی پیشرفت تمدن شهری است.	Hall, P. (2014).

پیشینهٔ پژوهش

در زمینه ادبیات موضوع پژوهش، طی سالیان گذشته مطالعات خارجی و داخلی زیادی انجام گرفته است که هر کدام از آنها بعد خاصی از موضوع را مورد بررسی و تحلیل قرار داده‌اند. در ذیل به برخی از این مطالعات اشاره می‌گردد.

مطالعات داخلی

امانپور و همکاران (۱۴۰۰). تحقیقی با عنوان تحلیلی بر رویکرد شهر خلاق با تأکید بر توسعه‌ی پایدار شهری در شهر اهواز انجام داده‌اند. نتایج حاصل از پژوهش حاکی از آن است که شاخص سرزندگی فضای شهری و شاخص مشارکت به ترتیب، بیش‌ترین و

1. Herrera-Medina, Molina-Prieto & Bonilla-Estevez
2. Müller
3. Volkerling
4. Hospers & Van Dalm
5. Landry
6. Florida
7. Scott
8. O'Connor
9. Hall

کم‌ترین ارزش و اولویت را در میان شاخص‌های پژوهش دارا هستند. همچنین در میان مناطق شهری اهواز، مناطق ۲ و ۳ به ترتیب، رتبه‌های اول و دوم را به خود اختصاص داده‌اند و منطقه‌ی ۶ از نظر میزان برخورداری از شاخص‌های شهر خلاق در وضعیت نامطلوبی قرار گرفته و به عنوان محروم‌ترین منطقه شناخته شده است. به طورکلی، شهر اهواز پتانسیل حرکت به سمت شهرهای خلاق را داراست. امینی قشلاقی و همکاران (۱۴۰۰). سنجش و رتبه‌بندی برنامه‌ریزی شهر خلاق در مناطق ۲۲گانه کلان‌شهر تهران را مورد تحلیل قرار دادند. نتایج به دست آمده از پرسشنامه‌ها و تحلیل‌های آماری از شاخص‌های مکانی نشان داد که تعداد ۱۷ منطقه از مناطق ۲۲گانه تهران در خوشه‌های بسیار ضعیف تا خوب و پنج منطقه در خوشه‌های بسیار خوب و عالی قرار دارند. علاوه بر این یافته‌ها حاکی از این بود که منطقه ۶ با قرار گرفتن در خوشه ۱ حائز شرایط شهر خلاق بوده و منطقه ۱۷ و ۲۱ با واقع شدن در خوشه ۵ از چارچوب کلی شهر خلاق خارج تشخیص داده شدند. صیادی و همکاران (۱۴۰۱). میزان تحقق‌پذیری شهر خلاق پایدار در کلان‌شهر تهران را با استفاده از تحلیل Swot و نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفتند. یافته‌های پژوهش در بخش مطالعات نظری ۵ شاخص توسعه پایدار در سه جامعه هدف و در مراحل بعدی، گردآوری داده‌ها در قالب ۷۱۴ پرسش‌نامه در تمامی ۲۲ منطقه شهر تهران و تحلیل آنها با روش‌های یاد شده صورت گرفت. این تحقیق از شیوه‌ها و الگوهای خلاق در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و ساخت‌وساز مؤثر در توسعه پایدار خلاق کلان‌شهر تهران بهره برد که می‌تواند یک شروع در زمینه شهر خلاق پایدار باشد. یاری حصار و محمدی (۱۴۰۲). به سنجش و اولویت‌بندی مناطق پنج‌گانه شهر اردبیل بر اساس شاخص‌های شهر خلاق پرداخته‌اند. نتایج بر اساس کل شاخص‌ها نشان می‌دهد، منطقه یک با مقدار ۰/۵۳۹ و وضعیت خوب در رتبه اول، منطقه دو با مقدار ۰/۵۳۷ و وضعیت خوب در رتبه دوم، منطقه سه با مقدار ۰/۴۶۵ و وضعیت متوسط در رتبه سوم، منطقه چهار با مقدار ۰/۴۳۶ و وضعیت متوسط در رتبه چهارم و منطقه پنج با مقدار ۰/۴۲۵ و وضعیت متوسط در رتبه آخر قرار گرفته است. شریفیان و همکاران (۱۴۰۳). به تدوین الگوی بومی شهر خلاق گردشگری؛ نمونه موردی شهر بابلسر پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که عامل فرآیندهای کسب‌وکار با بار عاملی ۱۶/۲۴۷ بیشترین اهمیت را در بین شاخص‌های بومی گردشگری خلاق دارد. عامل‌های تفکر خلاق و نوآورانه و سرمایه فرهنگی و معنوی نیز با بار عاملی ۱۳/۲۲۹ و ۸/۷۶ رتبه دوم و سوم را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین در این تحقیق مشخص شد که زیرساخت‌های پایدار، جذابیت و تنوع، سنت و هویت، کیفیت گردشگری، دانش، آموزش، عمق بخشیدن به گردشگری، تعدد و تنوع محصولات، مشارکت‌جویی دیگر عامل‌های مؤثر در تدوین الگوی بومی شهر خلاق گردشگری بابلسر می‌باشند.

مطالعات خارجی

کوزینا[1] و همکاران (۲۰۲۱). تحقیقی با عنوان ارزش‌های فراموش‌شده‌ی شهرهای صنعتی هنوز زنده‌اند: شهر خلاق چه چیزی می‌تواند از همتای صنعتی خود بیاموزد؟ را انجام داده‌اند. این پژوهشگران ۲۳ مصاحبه نیمه ساختاریافته با ذی‌نفعان کلیدی در شهر صنعتی ولنیه در اسلوونی انجام داده‌اند. نتایج به دست آمده از این پژوهش حاکی از آن بود که دانش جمعی، خاطرات، احساسات و تأملات، ارزش‌های جدایی‌ناپذیر صنعتی دوران سوسیالیسم است که شهر مورد مطالعه بر روی آن‌ها بنا شده است و این مؤلفه‌ها ویژگی‌های شهر را حفظ می‌کنند. علاوه بر این مشخص شد که توسعه صنعتی یک محیط فرهنگی خاص، تمرکز دانش ضمنی، نگرش‌ها، ارزش‌ها و سنت‌ها، احترام متقابل، چند فرهنگی، رفاقت، برابری و پشتکار را شکل داده است؛ که این ارزش‌ها با نوستالژی سوسیالیستی به عنوان یک آرمان‌شهر گذشته‌نگر همسو می‌باشند. همچنین در این پژوهش مشخص شد که شهرهای خلاق می‌توانند از همتایان صنعتی خود با ایجاد حکمرانی شهری فراگیرتر و ترویج نوآوری اجتماعی درس بگیرند. با این حال، شهرهای صنعتی نیز توسط «اثرات قفل‌شدگی درونی» که می‌توان با ایده‌های شهر خلاق بر آن‌ها غلبه کرد، در معرض خطر می‌باشند؛ این امر نشان‌دهنده یک یادگیری متقابل بین هر دو مفهوم شهری است.السایل[2] و همکاران (۲۰۲۲). در مقاله‌ای با عنوان آیا شهرهای خلاق می‌توانند فراگیر هم باشند؟ دبی، آمستردام و تورنتو چگونه در اتخاذ برندهای شهری و

1. Kozina et al
2. Alsayel et al

ابتکارات سیاستی، تنش‌های بین خلاقیت و فراگیری را مدیریت می‌کنند؟ به این نتیجه رسیده‌اند که شهرها بیش از آنچه عمل می‌کنند، وعده می‌دهند، خلاقیت با برخی از جنبه‌های شمول مطابقت دارد، اما با برخی دیگر در تضاد است. علاوه بر این، در صورت تنش، خلاقیت همیشه بر شمول (همه‌گیری) غالب است، به‌طوری که منافع اقتصادی در اولویت قرار می‌گیرند و تنها جنبه‌هایی از شمول که به خلاقیت می‌افزایند یا حداقل با آن در تضاد نیستند، مورد احترام قرار می‌گیرند. ریوس- اولدِمولینز و پائو دیاز- سولانو[1] (۲۰۲۳). مقاله‌ای را با عنوان تغییر سیاسی محلی، الگوی شهر نئوخلاق و جهش‌های برندسازی فرهنگی در شهر والنسیا انجام داده‌اند. در این پژوهش والنسیا را به عنوان یک مطالعه موردی در ظهور، بحران و تحول الگوی شهر خلاق مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان داد که با وجود کنار گذاشتن پروژه‌های بزرگ در شهر والنسیا، نهادهایی مانند یونسکو، والنسیا را به عنوان ادامه‌دهنده استراتژی شهر خلاق می‌دانند. همچنین مشخص شد که با وجود اعتبار بر ارزش‌آفرینی از پایین و بهره‌گیری از میراث مادی و ایجاد خلاقت و توسعه در محدوده مورد نظر، در الگوی نوظهور برای ایجاد یک شهر خلاق در والنسیا، راهبرد جدید شامل برندسازی بین‌المللی، مشروع‌سازی سیاسی و حکمرانی از بالابه پایین است. برنان-هورلی[2] و همکاران (۲۰۲۵). تحقیقی با عنوان تجربیات زیسته از شهر خلاق ایکس دقیقه‌ای: فضاهای پس و پیش کار خلاقانه در سیدنی استرالیا انجام دادند. این مطالعه بررسی نمود که آیا روال‌های مکانی روزانه‌ی کارکنان خلاق با ایده‌آل شهر ایکس دقیقه‌ای (۱۵ دقیقه‌ای) که در آن کار، امکانات رفاهی و خدمات همگی در مدت زمان کوتاهی در دسترس هستند همسو است؟ نتایج این تحقیق نشان داد که در برخی از خوشه‌های اصلی، فضاهای پشتی خلاقیت (فضاهای تولید، تمرین، ضبط) با ایده «شهر ۱۵ دقیقه‌ای» همخوانی دارد، اما گسترش نوسازی طبقاتی و از بین رفتن فضاهای ارزان، این الگو را تضعیف می‌کند. همچنین در این پژوهش مشخص شد که در شهر ۱۵ دقیقه‌ای برای بخش خلاق، علاوه بر سیاست‌های فعال‌سازی محله، نیاز به شناخت الگوهای زمانی- فضایی و سیاسی -اقتصادی است. در مجموع بررسی ادبیات موضوع پژوهش نشان می‌دهد که امروزه تحقق پایداری شهری با رویکرد شاخص‌های شهر خلاق نیازمند حکمروانی کارآمد، زیرساخت‌های دیجیتال، توسعه فضاهای فرهنگی و توجه به اقتصاد خلاق است که در هر کدام از این مطالعات به جنبه‌های از این ابعاد اشاره شده است. حال در امتداد پژوهش های قبلی، با عنایت به فقدان چنین پژوهش جامع در محدوده مورد مطالعه، تلاش شده در بخش روش شناختی با رویکرد نوین یعنی مدل یابی معادلات ساحتاری ضمن مشخص نمودن روابط بین شاخص‌ها، سهم و اهمیت نسبی هر کدام از شاخص‌های شهر خلاق را در تبیین پایداری شهری بهبهان مشخص گردد تا بدین ترتیب مسیر و نقشه راه برای مدیران و مسؤولین شهری در حوزه تعیین و اجرای اولویت‌ها راهبردها به منظور حرکت در مسیر پایداری شهری فراهم نماید.

1. Rius-Ulldemolins & Díaz-Solano
2. Brennan-Horley

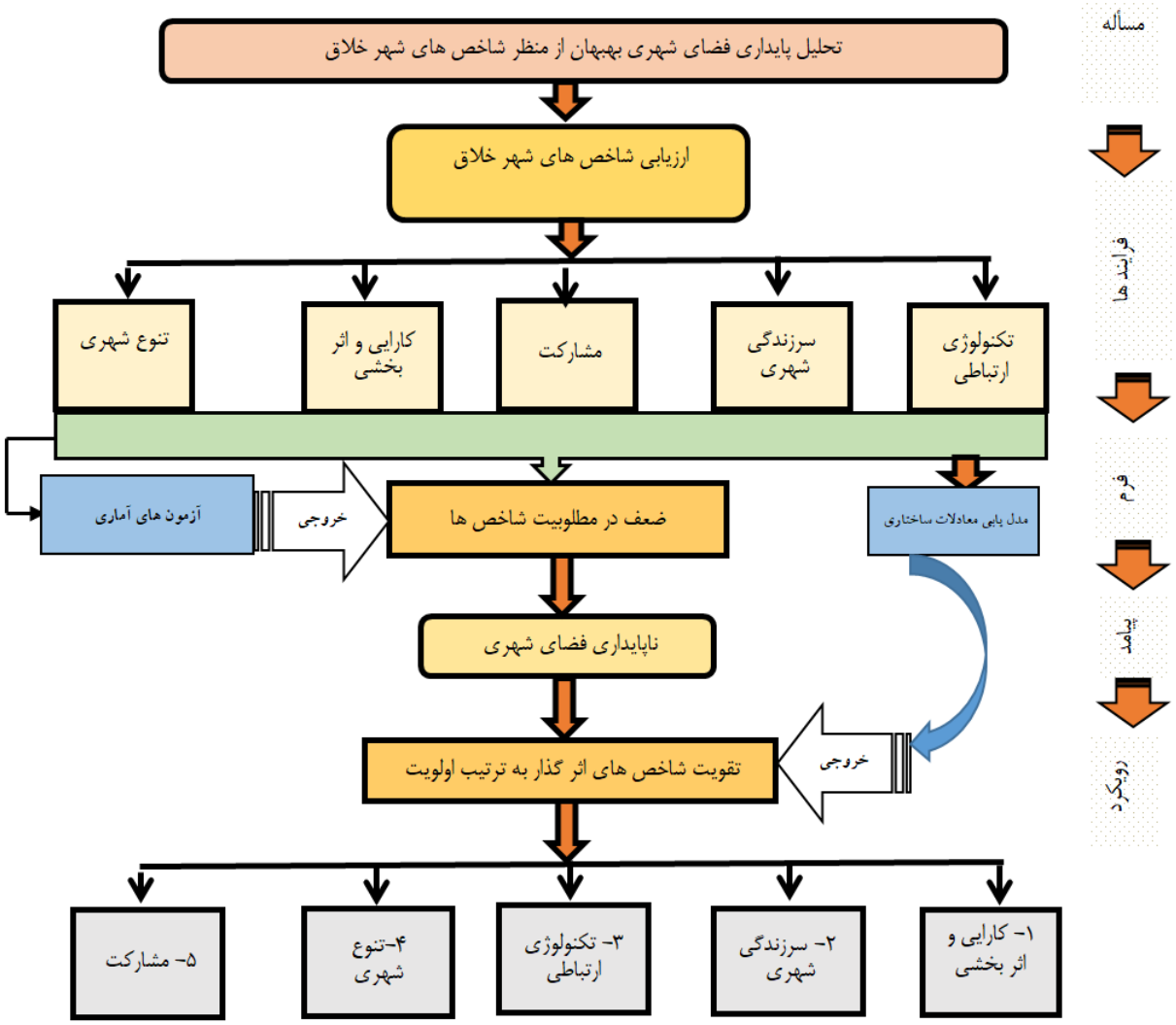

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهر بهبهان در منتهی‌الیه جنوب شرقی استان خوزستان واقع شده و نقش شاه‌راهی مهم را در اتصال استان‌های خوزستان، فارس، بوشهر و کهگیلویه و بویراحمد ایفا می‌کند. مطابق سرشماری سال ۱۳۹۵، این شهر ۱۲۲۶۰۴ نفر جمعیت دارد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). این شهر بهبهان دارای مساحتی حدود ۳۱۹۵۰۰ هکتار است. این شهر به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص خود و دسترسی به منابع طبیعی و اقتصادی، از گذشته تا کنون شاهد مهاجرت‌های زیادی از مناطق مختلف کشور به ویژه از روستاهای اطراف بوده است. این مهاجرت‌ها نه تنها به افزایش جمعیت شهری کمک کرده بلکه تأثیر زیادی در تحول هویتی و فرهنگی این شهر گذاشته است. به لحاظ ساختار اقتصادی هم، کشاورزی یکی از ارکان اصلی اقتصاد بهبهان به شمار می‌رود. این شهر به دلیل موقعیت جغرافیایی مناسب و منابع آبی کافی، به تولید محصولات کشاورزی متنوعی شهرت دارد. صنعت و معدن نیز در اقتصاد بهبهان اهمیت زیادی دارد. بهبهان در گذشته بیشتر به عنوان یک منطقه کشاورزی شناخته می‌شد، اما با گذر زمان، فعالیت‌های صنعتی و معدنی در این منطقه گسترش یافته‌اند. همچنین گردشگری یکی دیگر از بخش‌های اقتصادی رو به رشد در بهبهان است. این شهر با داشتن جاذبه‌های طبیعی و تاریخی، می‌تواند در جذب گردشگران داخلی و خارجی موفق باشد.(طرح جامع شهر بهبهان، ۱۳۹۵: ۱-۳-۱۴)

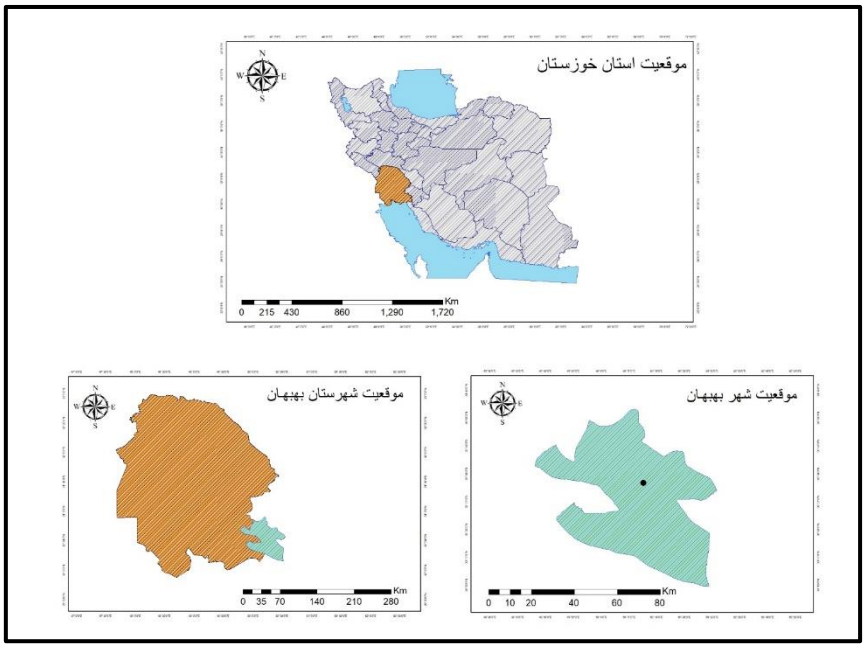

شکل ۲. نقشه موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

منبع: شهرداری بهبهان؛ ترسیم: نگارندگان

روش پژوهش

نوع پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه انجام، توصیفی- تحلیلی است. بدین صورت که از روش توصیفی برای بررسی وضعیت فعلی پایداری فضای شهری بهبهان بر اساس شاخص‌های شهر خلاق بهره گرفته شده است. همچنین، برای تحلیل ابعاد مختلف این شاخص‌ها و تفسیر روابط میان عوامل تأثیرگذار بر پایداری فضایی، از روش تحلیلی استفاده شده است. گردآوری اطلاعات به دو روش اسنادی و پیمایشی انجام شده است. در گام اول برای تدوین مباحث نظری و پیشینه پژوهش از روش تحلیل داده‌های کتابخانه‌ای استفاده شده است و در گام دوم با استفاده از روش پیمایشی در قالب ابزار پرسشنامه به تحلیل پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق پرداخته شده است. پرسشنامه طراحی‌شده، محقق ساخته و از نوع سؤالات بسته- پاسخ در ارتباط با شاخص‌های شهر خلاق (شامل سرزندگی، مشارکت، تنوع، تکنولوژی ارتباطی، کارایی و اثربخشی) در فضاهای شهری بهبهان می‌باشد. این پرسش‌نامه‌ها به‌صورت حضوری در میان شهروندان توزیع شده و اطلاعات گردآوری‌شده پس از جمع‌آوری، مبنای تجزیه‌وتحلیل نهایی قرار گرفته است.

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه شهروندان ساکن در شهر بهبهان است که طبق سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، دارای جمعیتی بالغ بر ۱۲۲۰۰۰ نفر می‌باشد. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و سطح اطمینان ۹۵ درصد ۳۸۴ نفر محاسبه گردید که برای اطمینان بیشتر محقق ۴۰۰ نمونه انتخاب شد. از روش نمونه برداری تصادفی ساده برای تکمیل پرسشنامه استفاده گردید. پرسشنامه پژوهش شامل ۴۹ سوالات تخصصی در زمینه شاخص‌های شهر خلاق است و به منظور توزیع متوازن پرسشنامه‌ها در سطح شهر، تعداد پرسشنامه‌های تکمیل‌شده در هر منطقه متناسب با جمعیت ساکن در آن منطقه ارائه شده است. در این پژوهش، برای تحلیل توصیفی و استنباطی داده‌های گردآوری‌شده از روش‌های آماری از جمله آزمون تی تک نمونه‌ای و ضریب همبستگی پیرسون در نرم‌افزار SPSS و برای تعیین میزان اثرگذاری هر یک از ابعاد بر سر زندگی و نشاط شهر سمیرم از مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزار AMOS استفاده شده است.

همچنین به منظور بررسی روایی پرسشنامه از نقطه نظرات متخصصین دانشگاهی در این زمینه استفاده شد یعنی اساتید محتوای سوالات پرسشنامه را بررسی و ارتباط سوالات را با اندازه‌گیری دقیق و صحیح مفاهیم پژوهش تایید کردند. ضمن اینکه

برای بررسی پایایی پرسشنامه از روش ضریب آلفای کرونباخ که بر مبنای همبستگی سؤالات موجود در پرسشنامه حاصل می‌شود استفاده شد. نتایج جدول بیانگر این است که ضریب آلفای کرونباخ کلیه شاخص‌های تحقیق بالاتر از ۰/۷ می‌باشد و بیانگر پایایی مطلوب پرسشنامه است. (جدول ۲)

جدول ۲. روایی و پایایی شاخص‌ها

شاخص	آلفای کرونباخ
مشارکت	۰/۸۷۵
تنوع شهری	۰/۷۸۴
تکنولوژی ارتباطی	۰/۷۰۵
سرزندگی شهری	۰/۷۱۴
کارایی و اثر بخشی	۰/۷۴۷
کل شاخص‌ها	۰/۸۵۹

شاخص‌ها

در این پژوهش متناسب با اهداف و فرضیه‌های مطرح شده، شاخص‌های شهر خلاق در پنج دسته به همراه سنجه‌های هر شاخص از منابع مختلف معتبر استخراج گردید و در ادامه سنجه‌هایی که از اهمیت بیشتری برخوردار بودند، مورد استفاده قرار گرفت. جدول ۳ شاخص‌های شهر خلاق در حوزه‌های مختلف را نشان می‌دهد.

جدول ۳. شاخص‌های شهر خلاق مورد استفاده در پژوهش

شاخص‌ها	سنجه‌ها	منبع
سرزندگی شهری	کیفیت زندگی، دسترسی به خدمات، امنیت، بهداشت، آموزش، زیرساخت‌های شهری، حمل‌ونقل عمومی، فضاهای عمومی و سبز	جیکوبز[1]، ۱۹۶۱، مونتگومری[2]، ۱۹۹۸، سازمان ملل متحد–برنامه اسکان بشر ۳، ۲۰۲۰، واحد اطلاعات اکانومیست ۴، ۲۰۲۲، بانک جهانی ۵، ۲۰۲۳
تکنولوژی ارتباطی	دسترسی به اینترنت پرسرعت، زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)، استفاده از فناوری در خدمات شهری	اتحادیه بین‌المللی مخابرات ۶، ۲۰۲۳، سازمان همکاری و توسعه اقتصادی ۷، ۲۰۲۱، کومنینوس، ۸ ۲۰۱۹
تنوع شهری	تنوع فرهنگی، قومیتی، زبانی، مذهبی، هنری، تنوع در مشاغل و فعالیت‌های اقتصادی، دسترسی به فرهنگ و هنر	فلوریدا ۹ ۲۰۱۹، جیکوبز، ۱۹۶۱، اسکات۱۰، ۲۰۱۴، یونسکو۱۱، ۲۰۲۳
مشارکت	مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری، فعالیت‌های داوطلبانه، وجود نهادهای مدنی، شفافیت و پاسخگویی دولت محلی	سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، ۲۰۲۰، سازمان ملل متحد–برنامه اسکان بشر، ۲۰۱۶، هیلی ۱۲، ۲۰۱۲
کارایی و اثربخشی	کارآیی در ارائه خدمات عمومی، اثربخشی سیاست‌های شهری، مدیریت منابع، نوآوری در حل مسائل شهری، پایداری اقتصادی	سازمان ملل متحد– برنامه اسکان بشر، ۲۰۲۰، بنیاد یادبود موری ۱۳، ۲۰۲۳

1. Jacobs
2. Montgomery
3. UN-Habitat
4. The Economist Intelligence Unit
5. World Bank
6. ITU
7. OECD
8. Komninos
9. Florida
10. Scott
11. UNESCO
12. Healey
13. Mori Memorial Foundation

تحلیل یافته‌ها

یافته‌های توصیفی پژوهش

ویژگی‌های جمعیت شناختی جامعه آماری پژوهش نشان می‌دهد که ۵۷٪ پاسخ دهندگان مرد و ۴۳٪ درصد زن بوده‌اند به لحاظ تحصیلات داده‌های آمار نشان می‌دهد بیش از ۳۵ درصد از پاسخگویان دارای تحصیلات کارشناسی هستند. از نظر وضعیت اقامت، یافته‌های نشان می‌دهد بیش از ۳۹ درصد شهروندان دارای اقامت ۲۰ سال به بالا می‌باشند و این شاخص نشان می‌دهد که این افراد شناخت بیشتری نسبت به محل زندگی خود دارند و نظرات آنان حائز اهمیت است. در خصوص سطح درآمد ساکنین آمار نشان می‌دهد که بیش از ۳۰٪ ساکنین دارای درآمدی بیش از ۱۵ میلیون می‌باشند.

یافته‌های استنباطی پژوهش

برای پاسخ به سؤال مطرح شده در مقدمه پژوهش، پنج فرضیه مطرح گردید تا از طریق آزمون فرضیه‌ها به سؤال پژوهش پاسخ داده شود.

فرضیه اول: فضای شهری بهبهان از منظر شاخص سرزندگی شهری از وضعیت مطلوب برخوردار نیست

برای بررسی فرضیه فوق از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شد. این آزمون بر مبنای ۱۴ گویه طراحی شده و میانگین نظری طیف لیکرت در این پژوهش عدد ۳ در نظر گرفته شد. نتایج آماری در جدول ۴ نشان داد که میانگین کلیه شاخص‌های سرزندگی شهری کمتر از مقدار مورد انتظار است. همچنین مقدار آماره T منفی و سطح معناداری به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ بوده است که بیانگر تفاوت معنادار میان مقدار مشاهده شده و مقدار فرضی است. بر این اساس، فرضیه پژوهش تأیید می‌شود؛ یعنی از دیدگاه شهروندان سرزندگی در فضای شهری بهبهان در سطح مطلوبی قرار ندارد و فضا های شهری نتوانسته‌اند پویایی تعامل اجتماعی و کیفیت محیط را به شکل مناسبی فراهم کنند.

جدول ٤. آزمون T تک نمونه‌ای مولفه‌های سر زندگی در شهر بهبهان

گویه‌های سر زندگی	آمار T	سطح معناداری	میانگین	حد پایین (٪۹۵)	حد بالا (٪۹۵)
میزان خوانا بودن اسامی خیابان‌ها و کوچه‌های شهر	-۱۶/۹۳	۰۰۰/۰	۲/۲۲	-۰/۸۶۲۲	-۰/۶۸۲۸
میزان کافی بودن بودن تابلوهای راهنمایی و رانندگی	-۱۹/۶۸	۰۰۰/۰	۲/۱۵	-۰/۹۳۲۱	-۰/۷۶۲۹
میزان مطلوبیت نمای ساختمان‌ها و بناهای شهری با اصول زیباسازی شهری	-۲۷	۰۰۰/۰	۱/۹	-۱/۱۷۴۷	-۱/۰۱۵۳
میزان تاثیرگذر بودن تبلیغات شهری و بیلبوردها بر زیبایی بصری شهر	-۲۵/۷۹	۰۰۰/۰	۱/۹۶	-۱/۱۱۹۳	-۰/۹۶۰۷
میزان کافی بودن مسیرهای پیاده‌روی در سطح شهر	-۱۸/۷۵	۰۰۰/۰	۲/۱۸	-۰/۹۰۵۹	-۰/۷۳۴۱
میزان مطلوبیت و ایمن بودن پیاده راه‌های شهر برای عابران پیاده	-۱۵/۹۸	۰۰۰/۰	۲/۳	-۰/۷۸۶۱	-۰/۶۱۳۹
میزان کافی بودن فضای نشستن(مکان‌های استراحت برای عابران پیاده) در مراکز پر رفت و آمد	-۲۳/۷۵	۰۰۰/۰	۲/۰۰۵	-۱/۰۷۷۳	-۰/۹۱۲۷
میزان رسیدگی به ترمیم و بهسازی فضای خیابان‌های شهری(در حوزه تردد خودروها)	-۲۶/۹۶	۰۰۰/۰	۱/۹۱	-۱/۱۶۹۵	-۱/۰۱۰۵
میزان فراهم بودن جای پارک دوچرخه و موتور در مناطق پرتردد شهر	-۲۱/۴۳	۰۰۰/۰	۲/۰۵	-۱/۰۳۴۴	-۰/۸۶۰۶
میزان مشارکت شهروندان در برگزاری مراسم و جشن‌های خیابانی(جشن‌ها و عزاداری های مذهبی)	-۹/۴۶	۰۰۰/۰	۲/۵۳	-۰/۵۶۱۶	-۰/۳۶۸۴
میزان دسترسی به مراکز فرهنگی و هنری (کتابخانه‌ها، موزه‌ها، سینماها، چاپخانه و ..) در سطح شهر	-۱۵/۸۶	۰۰۰/۰	۲/۳	-۰/۷۸۳۹	-۰/۶۱۱۱
میزان کافی بودن روشنایی معابر و خیابان‌های شهری	-۱۷/۴۱	۰۰۰/۰	۲/۲۱	-۰/۸۷۰۸	-۰/۶۹۴۲
میزان مطلوبیت نورپردازی شهری بر زیبایی فضای شهر	-۱۸/۷۲	۰۰۰/۰	۲/۱۵	-۰/۹۳۹۳	-۰/۷۶۰۷
میزان رعایت فرهنگ شهرنشینی توسط مردم(رعایت حقوق شهروندی و آدب و رسوم شهرنشینی	-۱۹/۴۱	۰۰۰/۰	۲/۱۲	-۰/۹۶۰۹	-۰/۷۸۴۱

(منبع: یافته‌های تحقیق)

برای ارزیابی وضعیت کلی شاخص سرزندگی شهری از دیدگاه پاسخ دهندگان، آزمون T تک نمونه‌ای بر اساس میانگین کلی گویه‌های این شاخص نشان می‌دهد. میانگین به دست آمده برابر با ۲/۱۴ بوده که پایین تر از مقدار متوسط نظری مقیاس لیکرت (عدد (۳) قرار دارد از سوی دیگر آماره T به دست آمده منفی بوده و در سطح معناداری مشخص، معنادار گزارش شده است. این یافته‌ها نشان می‌دهد که شاخص سرزندگی شهری در شهر بهبهان نتوانسته انتظارات شهروندان را برآورده کند و نیازمند توجه جدی در برنامه ریزی شهری است. نتایج کامل آزمون ترکیبی این شاخص در جدول ۵ بیان شده است.

جدول ۵. آزمون T تک نمونه‌ای ترکیبی مولفه‌های سرزندگی در شهر بهبهان

متغییر سر زندگی	میانگین	مقدارT	مقدار معیار	سطح معناداری	نتیجه
نقش شاخص‌های سر زندگی در وقوع شهر خلاق	۲/۱۴۴۶	-۴۲/۴۴۵	Q=۳	۰/۰۰	نا مطلوب

(منبع: یافته‌های تحقیق)

فرضیه دوم: فضای شهری بهبهان از منظر شاخص کاریی و اثربخشی از وضعیت مطلوب برخوردار نیست.

به منظور ارزیابی این فرضیه آزمون T تک نمونه‌ای برای گویه‌های شاخص کارایی و اثر بخشی انجام گردید. این گویه‌ها مربوط به عملکرد نهادهای شهری، کیفیت خدمات ارائه شده، پاسخگویی به نیازهای شهروندان و بهره‌وری از منابع است. میانگین کلیه شاخص‌ها در جدول ۶ به طور معناداری کمتر از سطح نظری ۳ گزارش شده است. مقدار T منفی و سطح معنی داری نیز زیر ۰۵.۰ قرار دارد. این یافته نشان می‌دهد که از دیدگاه پاسخ دهندگان میزان کارایی و اثر بخشی در فضای شهری بهبهان پایین است و فرضیه تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد. ضعف در عملکرد مدیریت شهری و ناکارآمدی در تأمین خدمات می‌تواند از دلایل اصلی این وضعیت باشد.

جدول ٦. آزمون T تک نمونه‌ای مولفه‌های کارایی و اثر بخشی در شهر بهبهان

گویه‌های کارایی و اثر بخشی	آمار T	سطح معناداری	میانگین	حد پایین (٪۹۵)	حد بالا (٪۹۵)
میزان مطلوبیت عملکرد سازمان‌های خدمات‌رسان در سطح شهر (شهرداری، پلیس، اورژانس، آتش نشانی)	-۲۰/۱۱	۰/۰۰	۲/۱۶	-۰/۹۱۶۶	-۰/۷۵۳۴
میزان مطلوب بودن خدمات ارائه شده توسط شهرداری در سطح شهر	-۲۷	۰/۰۰	۲/۹۵	-۱/۱۲۳۸	-۰/۹۷۱۲
میزان ساده و شفاف بودن بودن فرایند دریافت خدمات از شهرداری	-۲۴/۷۶	۰/۰۰	۲/۰۲	-۱/۰۵۷۸	-۰/۹۰۲۲
میزان مطلوب بودن رسیدگی به درخواست‌ها و شکایات مردمی توسط شهرداری	-۲۷/۸۳	۰/۰۰	۱/۹۲	-۱/۱۴۸۲	-۰/۹۹۶۸
میزان مطلوبیت سیستم جمع آوری زباله در سطح شهر	-۲۰/۲۴	۰/۰۰	۲/۰۹	-۰/۹۹۰۱	-۰/۸۱۴۹
میزان رسیدگی به پاکیزگی خیابان‌ها و معابر در سطح شهر	-۱۹/۶	۰/۰۰	۲/۱۵	-۰/۹۲۹۷	-۰/۷۶۰۳
میزان مطلوبیت ارایه خدمات حمل و نقل عمومی در سطح شهر	-۱۹/۹۲	۰/۰۰	۲/۱	-۰/۹۸۰۶	-۰/۸۰۴۴
میزان مناسب یودن هزینه استفاده از حمل و نقل عمومی در سطح شهر	-۱۹/۲۶	۰/۰۰	۲/۲	-۰/۸۷۹	-۰/۷۱۶
میزان کافی بودن خطوط حمل و نقل عمومی در سطح شهر	-۲۲/۳۱	۰/۰۰	۲/۰۶	-۱/۰۱۷۴	-۰/۸۵۲۶
میزان مطلوبیت عبور و مرور راحت وسایل نقلیه در سطح خیابان‌های شهر	-۲۰/۹۲	۰/۰۰	۲/۱۴	-۰/۹۴۰۹	-۰/۷۷۹۱
میزان توسعه پارک ها و فضای سبز در سطح فضای شهری	-۲۷/۰۴	۰/۰۰	۱/۹۴	-۱/۱۳۱۷	-۰/۹۷۶۳
میزان تجهیز فضاهای ورزشی در سطح شهر	-۲۸/۰۷	۰/۰۰	۱/۹۲	-۱,۷۶/۱۴	-۰/۹۹۷۴
میزان مطلوبیت عملکرد شورای شهر	-۳۲/۴۲	۰/۰۰	۱/۸	-۱/۲۶۷۵	-۱/۱۲۲۵

(منبع: یافته‌های تحقیق)

در ادامه بررسی سنجش سطح کارایی و اثر بخشی مدیریت شهری از دیدگاه شهروندان در قالب آزمون T تک نمونه‌ای تجمیعی در جدول ۷ نشان می‌دهد میانگین کلی حاصل از پاسخها برابر با ۲/۳ می‌باشد که نسبت به مقدار معیار نظری عدد (۳) کمتر است. همچنین آماره T در این آزمون منفی گزارش شده و سطح معناداری آن نشان می‌دهد که این اختلاف از لحاظ آماری

نیز معنادار است. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که از نگاه شهروندان عملکرد نهادهای شهری در زمینه کارایی و اثر بخشی با انتظارات عمومی فاصله دارد مؤلفه‌هایی مانند پاسخگویی، سرعت عمل در اجرای پروژه‌ها و استفاده بهینه از منابع در وضعیت مناسبی قرار ندارند و نیازمند بازنگری جدی در ساختارهای مدیریتی هستند.

جدول ۷. آزمون T تک نمونه‌ای ترکیبی مولفه‌های کارایی و اثر بخشی در شهر بهبهان

متغییر کارایی و اثر بخشی	میانگین	مقدارT	مقدار معیار	سطح معناداری	نتیجه
نقش شاخص‌های کارایی و اثر بخشی در وقوع شهر خلاق	۲/۰۳۹۲	-۴۷/۳۶۵	Q=۳	۰/۰۰۰	نا مطلوب

(منبع: یافته‌های تحقیق)

فرضیه سوم: فضای شهری بهبهان از منظر شاخص تکنولوژی ارتباطی از وضعیت مطلوب برخوردار نیست

برای بررسی این فرضیه از آزمون T تک نمونه استفاده شده است. این شاخص شامل گویه‌هایی در رابطه با دسترسی به اینترنت، خدمات آنلاین و زیرساخت‌های ارتباطی است. مقدار میانگین نظری در طیف لیکرت برابر با ۳ در نظر گرفته شد. بر اساس نتایج حاصل از جدول ۸، میانگین کلیه شاخص‌ها پایین تر از سطح معیار است. همچنین مقدار آماره T برای اکثر گویه‌ها منفی و سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ بوده که نشان دهنده تفاوت معنادار آماری است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت فضای شهری بهبهان از منظر شاخص تکنولوژی ارتباطی در وضعیت نامطلوبی قرار دارد. این امر نیاز به توسعه زیرساخت‌های ارتباطی شهری را بیش از پیش آشکار می‌سازد.

جدول ۸. آزمون T تک نمونه‌ای مولفه‌های تکنولوژی ارتباطی در شهر بهبهان

گویه‌های تکنولوژی ارتباطی	آمار T	سطح معناداری	میانگین	حد پایین (٪۹۵)	حد بالا (٪۹۵)
میزان مطلوبیت دسترسی آسان به اینترنت برای همه شهروندان	-۱۵/۱۹	۰/۰	۲/۳۳	-۰/۷۵۶۷	-۰/۵۸۳۳
میزان مطلوبیت دسترسی مناسب شهروندان به دفاتر پیشخوان دولت	-۲۰/۹۶	۰/۰	۲/۱۶	-۰/۹۱۰۶	-۰/۷۵۴۴
میزان مطلوب بودن خدمات ارایه شده در دفاتر پیشخوان دولت به نیاز شهروندان	-۱۷/۲۹	۰/۰	۲/۲۸	-۰/۸۰۱۸	-۰/۶۳۸۲
میزان مطلوبیت کیوسک های اطلاع رسانی در محل سکونت	-۵۶/۸۷	۰/۰	۱/۴۳	-۱/۶۱۶۵	-۱/۵۰۸۵
میزان مطلوبیت دسترسی به عابر بانک ها در محل سکونت	-۱۹/۲۸	۰/۰	۲/۱۵	-۰/۹۳۱۱	-۰/۷۵۸۹
میزان مطلوبیت دسترسی به کافی نت‌ها در محل سکونت	-۱۴/۶۹	۰/۰	۲/۳۴	-۰/۷۳۹۸	-۰/۵۶۵۲
میزان رضایت از کیفیت خدمات ارایه شده توسط کافی نت‌ها به نیاز شهروندان	-۱۴/۸۷	۰/۰	۲/۳۱	-۰/۷۷۵۵	-۰/۵۹۴۵
میزان مناسب بودن هزینه استفاده از کافی نت‌ها در سطح شهر	-۱۵/۰۴	۰/۰	۲/۲۸	-۰/۸۱۱۹	-۰/۶۲۸۱

(منبع: یافته‌های تحقیق)

همچنین نتایج حاصل از آزمون T تک نمونه‌ای ترکیبی بر روی شاخص تکنولوژی ارتباطی در فضای شهری بهبهان نشان می‌دهد میانگین کلی به دست آمده برای گویه‌های این شاخص ۲/۱۶ است که پایین تر از مقدار متوسط نظری (عدد ۳) قرار می‌گیرد. نتایج آماره t نیز منفی و در سطح معناداری مشخص معنادار گزارش شده است. این نتیجه نشان می‌دهد که از نظر شهروندان سطح دسترسی و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین ارتباطی در مدیریت شهری بهبهان مطلوب نیست مواردی مانند دسترسی به خدمات دولت الکترونیک کاربرد اپلیکیشن‌های شهری و تعامل دیجیتال با نهادهای شهری همگی نیازمند توسعه و تقویت زیرساخت‌ها و راهبردهای فناورانه هستند. خلاصه نتایج آزمون ترکیبی در جدول ۹ درج شده است.

جدول ۹. آزمون T تک نمونه‌ای ترکیبی مولفه‌های تکنولوژی ارتباطی در شهر بهبهان

متغییر تکنولوژی ارتباطی	میانگین	مقدار T	مقدار معیار	سطح معناداری	نتیجه
نقش شاخص‌های تکنولوژی ارتباطی در وقوع شهر خلاق	۲/۱۶۴۱	-۳۴/۷۱۲	Q=۳	۰/۰۰۰	ا مطلوب

(منبع: یافته‌های تحقیق)

فرضیه چهارم : فضای شهری بهبهان از منظر شاخص تنوع شهری از وضعیت مطلوب برخوردار نیست

برای بررسی فرضیه فوق از طریق آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است. میانگین معیار در این آزمون نیز عدد ۳ تعیین شده بود و گویه‌ها شامل تنوع کاربری، فعالیت‌ها خدمات و گروه‌های اجتماعی مختلف در فضاهای شهری بودند. نتایج آماری در جدول ۱۰ نشان داد که میانگین کلیه شاخص‌های تنوع شهری پایین تر از میانگین مفروض است. همچنین مقدار T محاسبه شده منفی و سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ به دست آمد که دلالت بر اختلاف معنادار بین میانگین مشاهده شده و مقدار نظری دارد. در نتیجه از نظر پاسخ دهندگان، فضاهای شهری بهبهان در زمینه تنوع فضایی فرهنگی و عملکردی از استانداردهای مطلوب فاصله دارد و لازم است اقدامات اساسی در جهت تقویت تنوع در سطح شهر صورت گیرد.

جدول ۱۰. آزمون T تک نمونه‌ای مولفه‌های تنوع شهری در شهر بهبهان

گویه‌های تنوع شهری	آمار T	سطح معناداری	میانگین	حد پایین (٪۹۵)	حد بالا (٪۹۵)
میزان کافی بودن سازمان‌های فرهنگی، آموزشی و اجتماعی برای ارایه خدمات در سطح شهر	-۱۸/۲۷	۰/۰۰۰	۲/۱۹	-۰/۸۹۷۱	-۰/۷۲۲۹
میزان مطلوبیت آبنماها و فضای سبز شهر در سطح شهر	-۲۶	۰/۰۰۰	۱/۹۶	-۱/۱۱۸۴	-۰/۹۶۱۴
میزان جذابیت فضاهای عمومی شهری از نظر بصری (آراستگی، زیبا شناسی،رنگ بندی و طراحی) برای شهروندان	-۲۵/۴۲	۰/۰۰۰	۱/۹۹	-۱/۰۸۸۱	-۰/۹۳۱۹
تعداد کافی مکانهای تفریحی و فراغتی(رستورانها، سینماها،باغها و..) در سطح شهر	-۳۰/۸۴	۰/۰۰۰	۱/۸۸	-۱/۱۸۸۷	-۱/۰۴۶۳
تعداد کافی فضاهای ورزشی در سطح شهر	-۲۷/۶۷	۰/۰۰۰	۱/۹۳	-۱/۱۴۰۶	-۰/۹۸۹۴
تعداد بناهای خاص مذهبی و فرهنگی در سطح شهر	-۲۷/۵۹	۰/۰۰۰	۱/۹۱	-۱/۱۶۵	-۱/۰۱
میزان دسترسی به فرصت‌های شغلی پایدار و متنوع برای شهروندان در سطح شهر	-۲۸/۲۵	۰/۰۰۰	۱/۸۷	-۱/۲۰۸۶	-۱/۰۵۱۴
میزان مراکز خرید مناسب در سطح شهر	-۲۷/۱۵	۰/۰۰۰	۱/۹۱	-۱/۱۶۶۲	-۱/۰۰۸۸

(منبع: یافته‌های تحقیق)

به منظور ارزیابی وضعیت کلی شاخص تنوع شهری در شهر بهبهان از آزمون T تک نمونه‌ای ترکیبی استفاده گردید. بر اساس نتایج به دست آمده در جدول ۱۱، میانگین کلی برابر با ۱/۹۵ بوده که از مقدار معیار نظری طیف لیکرت (۳) پایین تر است. همچنین مقدار آماره t منفی و در سطح معناداری قابل قبول معنادار گزارش شده است. این یافته‌ها حاکی از آن است که از دید پاسخ دهندگان فضاهای شهری از نظر تنوع کاربری اجتماعی و فرهنگی در وضعیت رضایت بخشی قرار ندارند کمبود عملکردهای متنوع در فضاهای عمومی و نابرابری در دسترسی به امکانات شهری از جمله مواردی هستند که باعث شده‌اند شاخص تنوع در سطح پایین تری ارزیابی شود. اطلاعات دقیق مربوط به آزمون در جدول شماره ۹ ارائه شده است.

جدول ۱۱. آزمون T تک نمونه‌ای ترکیبی مولفه‌های تنوع شهری در شهر بهبهان

متغییر تنوع شهری	میانگین	مقدارT	مقدار معیار	سطح معناداری	نتیجه
نقش شاخص‌های تنوع شهری در وقوع شهر خلاق	۱/۹۵۶۶	-۴۱/۵۱۵	Q=۳	۰/۰۰	نا مطلوب

(منبع: یافته‌های تحقیق)

فرضیه پنجم: فضای شهری بهبهان از منظر شاخص مشارکت از وضعیت مطلوب برخوردار نیست.

در راستای آزمون این فرضیه از آزمون T تک نمونه‌ای برای ارزیابی گویه‌های شاخص مشارکت شهری استفاده گردید. گویه‌ها شامل میزان حضور شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها، فعالیت‌های اجتماعی مشارکت در برنامه‌ریزی شهری و... است. میانگین کلیه شاخص‌ها در جدول ۱۲ نشان می‌دهد از مقدار نظری ۳ پایین تر است و مقدار آماره T نیز منفی و معنادار بوده است (P<۰,۰۵) بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که پاسخ‌دهندگان سطح مشارکت در امور شهری را پایین ارزیابی کرده‌اند و فرضیه تحقیق تأیید می‌شود. این آمار ضرورت بازنگری در شیوه‌های مدیریت مشارکت عمومی در بهبهان را نشان می‌دهد.

جدول ۱۲. آزمون T تک نمونه‌ای مولفه‌های مشارکت در شهر بهبهان

گویه‌های مشارکت	آمار T	سطح معناداری	میانگین	حد پایین (٪۹۵)	حد بالا (٪۹۵)
میزان فراهم بودن زمینه مشارکت مردم در تهیه و اجرای طرح‌های توسعه شهری	-۲۸/۵۱	۰/۰	۱/۸۸	-۱/۱۹۷۲	-۱/۰۴۲۸
میزان فراهم بودن زمینه مشارکت مردم در تصمیم‌گیری های مدیریت شهری	-۲۸/۹۳	۰/۰	۱/۸۸	-۱/۱۸۸۱	-۱/۰۳۶۹
میزان فراهم بودن زمینه مشارکت مردم در تدوین چشم‌انداز شهر	-۳۴/۲۳	۰/۰	۱/۷۸	-۱/۲۹۰۱	-۱/۱۴۹۹
میزان فراهم بودن استفاده از پیشنهادات و ایده‌های نوآورانه مردم برای اداره مطلوب شهر	-۳۶/۰۸	۰/۰	۱/۷۵	-۱/۳۱۲۸	-۱/۱۷۷۲
میزان مطلوب بودن همکاری بین شهروندان و مسئولین شهری	-۳۴/۲۶	۰/۰	۱/۷۷	-۱/۲۹۲۶	-۱/۱۵۲۴
میزان مطلوب بودن اطلاع‌رسانی شهرداری در مورد فرصت‌های مشارکت مردمی در پروژه‌های شهری	-۴۰/۶۲	۰/۰	۱/۶۴	-۱/۴۲۰۶	-۱/۲۸۹۴

(منبع: یافته‌های تحقیق)

به منظور بررسی وضعیت کلی شاخص مشارکت شهروندان در سرزندگی، شهری نیز از آزمون T تک نمونه‌ای به صورت تجمیعی برای گویه‌های این شاخص انجام گرفت میانگین به دست آمده مطابق با جدول ۱۳ برابر با ۱/۷۸ بوده که نسبت به مقدار معیار نظری عدد ۳ در طیف لیکرت پایین‌تر است. همچنین مقدار آماره t منفی و از لحاظ آماری معنادار گزارش شده است. بر اساس آمار حاصله می‌توان استنباط کرد که از دیدگاه شهروندان مشارکت عمومی در فعالیتها، تصمیم‌گیری‌ها و رویدادهای شهری در بهبهان در سطح مطلوب قرار ندارد.

جدول ۱۳. آزمون T تک نمونه‌ای ترکیبی مولفه‌های مشارکت در شهر بهبهان

متغییر مشارکت	میانگین	مقدارT	مقدار معیار	سطح معناداری	نتیجه
نقش شاخص‌های مشارکت در وقوع شهر خلاق	۱/۷۸۷۵	-۴۲/۷۰۵	Q=۳	۰/۰۰	نا مطلوب

(منبع: یافته‌های تحقیق)

آزمون همبستگی پیرسون

برای بررسی همبستگی بین مؤلفه‌های شاخص‌های شهر خلاق و پایداری فضای شهری بهبهان از آزمون پیرسون استفاده شده است. این آزمون مسیر تغییرات متغیرها را نسبت به هم نشان می‌دهد که می‌تواند مثبت (مستقیم) یا منفی (معکوس) باشد و بزرگی مقادیر نشان‌دهنده‌ی مقدار ارتباط است. خروجی تحلیل آماری در جدول ۱۴ نشان می‌دهد ضرایب همبستگی محاسبه شده بین شاخص‌های سرزندگی، کارایی و اثر بخشی، تکنولوژی ارتباطی،تنوع شهری، مشارکت شهر خلاق و شاخص تلفیقی تحت عنوان پایداری فضای شهری به ترتیب معادل ۰/۷۸۸، ۰/۷۵۹، ۰/۵۸۹، ۰/۵۹۶ و ۰/۴۱۱ است. لذا ارتباط معناداری بین شاخص‌های شهر خلاق و پایداری فضای شهری وجود دارد. همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد ضریب همبستگی پیرسون به جز شاخص کارایی- اثر بخشی با مشارکت که مقدار آن خلیلی ضعیف بوده و سطح معنی داری آن هم بالای ۰/۰۵ است، بین سایر شاخص‌های دیگر مثبت بوده و مقدار معناداری آنها هم پایین‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد. لذا می‌توان چنین بیان کرد که رابطه‌ای معناداری بین شاخص‌های شهر خلاق بهبهان وجود دارد.

جدول ١٤. نتایج ضریب همبستگی پیرسون بین مؤلفه‌های شاخص‌های شهر خلاق بهبهان

آزمون همبستگی پیرسون		شاخص سرزندگی شهری	شاخص کارایی و اثر بخشی	شاخص تکنولوژی ارتباطی	شاخص تنوع شهری	شاخص مشارکت	پایداری فضای شهری
شاخص سرزندگی شهری	ضریب همبستگی پیرسون	۱	۰/۵۰۶**	۰/۳۳۵**	۰/۲۴۵**	۰/۱۷۹**	۰/۷۷۸**
	سطح معنی داری		۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	تعداد	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰

شاخص کارایی و اثر بخشی	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۵۰۶**	۱	۰/۳۲۳**	۰/۳۰۳**	۰/۰۹۲	۰/۷۵۹**
	سطح معنی داری	۰/۰۰۰		۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۶۵	۰۰۰.
	تعداد	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰
شاخص تکنولوژی ارتباطی	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۳۳۵**	۰/۳۲۳**	۱	۰/۲۸۵*	۰/۰۹۸*	۰/۵۸۹**
	سطح معنی داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰		۰/۰۰۰	۰/۰۴۹	۰/۰۰۰
	تعداد	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰
شاخص تنوع شهری	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۲۴۵**	۰/۳۰۳**	۰/۲۸۵**	۱	۰/۱۴۶**	۰/۵۹۶**
	سطح معنی داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰		۰/۰۰۳	۰/۰۰۰
	تعداد	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰
شاخص مشارکت	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۱۷۹**	۰/۰۹۲	۰/۰۹۸*	۰/۱۴۶**	۱	۰/۴۱۱**
	سطح معنی داری	۰/۰۰۰	۰/۰۶۵	۰/۰۴۹	۰/۰۰۳		۰/۰۰۰
	تعداد	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰
پایداری فضای شهری	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۷۷۸**	۰/۷۵۹**	۰/۵۸۹**	۰/۵۹۶**	۰/۴۱۱**	۱
	سطح معنی داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	
	تعداد	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰

(منبع: یافته‌های تحقیق)

مدل‌سازی معادلات ساختاری

در ادامه با توجه به مبانی نظری تحقیق، ۵ عامل پنهان سرزندگی شهری، کارآیی و اثربخشی، تکنولوژی و ارتباطی، تنوع شهری و مشارکت برای تجزیه‌وتحلیل ۴۸ متغیر آشکار تنظیم شد. در این تحقیق تک‌تک متغیرهایی که قابلیت شناسایی هر کدام از عامل‌های پنهان چهارگانه را داشته‌اند، به‌صورت مجزا وارد فرآیند مدل شده‌اند و بر مبنای سنجه‌های برازش و سطح معنی‌داری در مدل باقی‌مانده یا حذف شده‌اند. هدف ترکیب مدل‌های عاملی، سنجش رابطه‌ی متغیرهای پنهان و آشکار است؛ بنابراین در تحقیق حاضر سرزندگی شهری، کارآیی و اثربخشی، تکنولوژی و ارتباطی، تنوع شهری و مشارکت بر مبنای پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق، مدل ساختاری پژوهش را تشکیل می‌دهند.

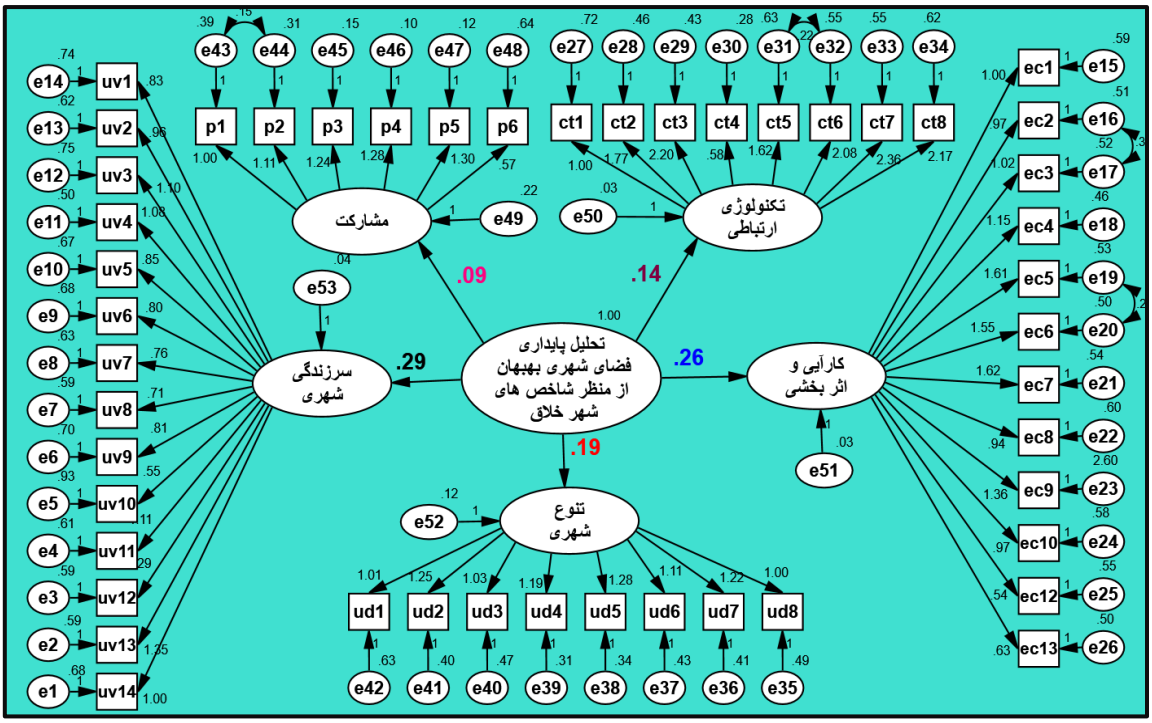

شکل ۳. مُدل غیراستاندارد پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق (منبع: یافته‌های تحقیق)

تحلیل مبسوط مدل عاملی مرتبه دوم شکل ۴ نشان می‌دهد که عامل کارآیی و اثربخشی بیشترین بار عاملی را با وزن ۰/۸۳ به خود اختصاص داده و بیشتر از سایر عوامل بر پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق اثرگذار بوده است. پس ازآن، عامل سرزندگی شهری قرار دارد که با بار عاملی ۰/۸۱ در رتبه دوم قرارگرفته است. عامل تکنولوژی ارتباطی با وزن عاملی ۰/۵۹ در رتبه سوم اهمیت قرار دارد و در کنار آن عامل مکنون تنوع شهری با بار عاملی ۰/۴۸ در رتبه چهارم قرار گرفته است و در نهایت عامل مشارکت با بار عاملی ۰/۱۸ کمترین بار عاملی و کمترین اثر گذاری را به خود اختصاص داده است؛ بنابراین می‌توان گفت که در میان عوامل پنج‌گانه پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق عامل کارآیی و اثربخشی بیش از همه سازه‌های ساختاری بر پایداری و خلاقیت شهر بهبهان اثرگذار بوده است بالاتر بودن بار عاملی شاخص کارآیی و اثربخشی نشانگر تائید فرضیه تحقیق است.

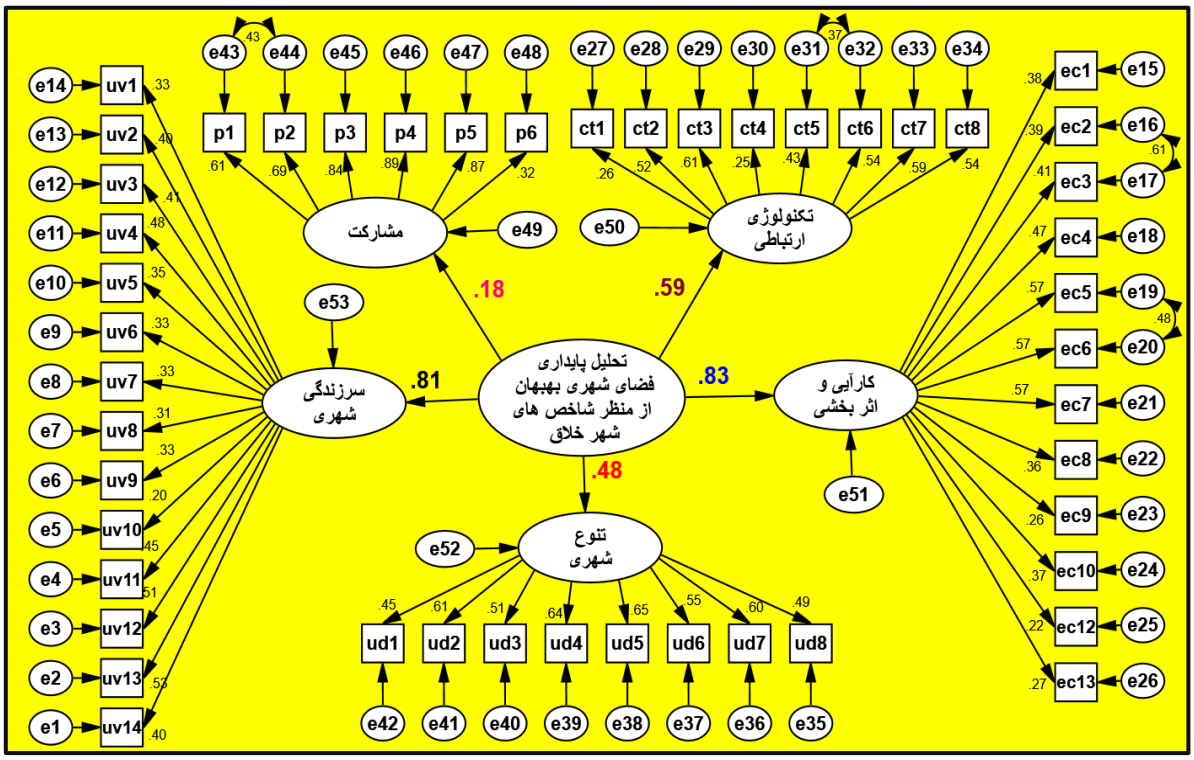

شکل ٤. مُدل استاندارد پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق (منبع: یافته‌های تحقیق)

در برازش‌های جزئی مدل ساختاری پژوهش، عامل سرزندگی شهری از ۱۴ گویه اصلی شامل (میزان خوانا بودن اسامی خیابان‌ها و کوچه‌های شهر، میزان کافی بودن تابلوهای راهنمایی و رانندگی، میزان مطلوبیت نمای ساختمان‌ها و بناهای شهری با اصول زیباسازی شهری، میزان تأثیرگذار بودن تبلیغات شهری و بیلبوردها بر زیبایی بصری شهر، میزان کافی بودن مسیرهای پیاده‌روی در سطح شهر، میزان مطلوبیت و ایمن بودن پیاده‌راه‌های شهر برای عابران پیاده، میزان کافی بودن فضای نشستن (مکان‌های استراحت برای عابران پیاده در مراکز پر رفت‌وآمد)، میزان رسیدگی به ترمیم و بهسازی فضای خیابان‌های شهری (در حوزه تردد خودروها)، میزان فراهم بودن جای پارک دوچرخه و موتور در مناطق پرتردد شهر، میزان مشارکت شهروندان در برگزاری مراسم و جشن‌های خیابانی (جشن‌ها و عزاداری‌های مذهبی)، میزان دسترسی به مراکز فرهنگی و هنری (کتابخانه‌ها، موزه‌ها، سینماها، چاپخانه و...) در سطح شهر)، میزان کافی بودن روشنایی معابر و خیابان‌های شهری، میزان مطلوبیت نورپردازی شهری بر زیبایی فضای شهر میزان رعایت فرهنگ شهرنشینی توسط مردم (رعایت حقوق شهروندی و آداب‌ورسوم شهرنشینی) تشکیل شده است. در این میان میزان مطلوبیت نورپردازی شهری بر زیبایی فضای شهر و میزان کافی بودن روشنایی معابر و خیابان‌های شهری در شاخص اصلی سرزندگی با وزن‌های عاملی ۰/۵۳ و ۰/۵۱ دارای بیشترین اثرگذاری و نماگر میزان مشارکت

شهروندان در برگزاری مراسم و جشن‌های خیابانی (جشن‌ها و عزاداری‌های مذهبی) با وزن عاملی ۰/۲ دارای کم‌ترین میزان اثرگذاری در این سازه است.

شاخص مکنون کارایی و اثربخشی از ۱۲ گویه آشکار (میزان مطلوبیت عملکرد سازمان‌های خدمات‌رسان در سطح شهر (شهرداری، پلیس، اورژانس، آتش‌نشانی)، میزان مطلوب بودن خدمات ارائه شده توسط شهرداری در سطح شهر، میزان ساده و شفاف بودن فرایند دریافت خدمات از شهرداری، میزان مطلوب بودن رسیدگی به درخواست‌ها و شکایات مردمی توسط شهرداری، میزان مطلوبیت سیستم جمع‌آوری زباله در سطح شهر، میزان رسیدگی به پاکیزگی خیابان‌ها و معابر در سطح شهر، میزان مطلوبیت ارائه خدمات حمل‌ونقل عمومی در سطح شهر، میزان مناسب بودن هزینه استفاده از حمل‌ونقل عمومی در سطح شهر، میزان کافی بودن خطوط حمل‌ونقل عمومی در سطح شهر، میزان مطلوبیت عبور و مرور راحت وسایل نقلیه در سطح خیابان‌های شهر، میزان تجهیز فضاهای ورزشی در سطح شهر، میزان مطلوبیت عملکرد شورای شهر) تشکیل شده که گویه‌های میزان مطلوبیت سیستم جمع‌آوری زباله در سطح شهر، میزان رسیدگی به پاکیزگی خیابان‌ها و معابر در سطح شهر، میزان مطلوبیت ارائه خدمات حمل‌ونقل عمومی در سطح شهر، با بارهای عاملی استاندارد و مشترک ۰/۵۷ بیشترین اثرگذاری را در این عامل دارند و کمترین اثرگذاری متعلق به گویه میزان تجهیز فضاهای ورزشی در سطح شهر است که دارای بار عاملی ۰/۲۲ در مدل ساختاری پژوهش است.

مطابق مدل معادلات ساختاری پژوهش شاخص تکنولوژی و ارتباطی از ۸ نماگر شامل (میزان مطلوبیت دسترسی آسان به اینترنت برای همه شهروندان، میزان مطلوبیت دسترسی مناسب شهروندان به دفاتر پیشخوان دولت، میزان مطلوب بودن خدمات ارائه شده در دفاتر پیشخوان دولت به نیاز شهروندان، میزان مطلوبیت کیوسک‌های اطلاع‌رسانی در محل سکونت، میزان مطلوبیت دسترسی به عابر بانک‌ها در محل سکونت، میزان مطلوبیت دسترسی به کافی‌نت‌ها در محل سکونت، میزان رضایت از کیفیت خدمات ارائه شده توسط کافی‌نت‌ها به نیاز شهروندان، میزان مناسب بودن هزینه استفاده از کافی‌نت‌ها در سطح شهر) تشکیل شده که نماگرهای میزان مطلوب بودن خدمات ارائه شده در دفاتر پیشخوان دولت به نیاز شهروندان و میزان رضایت از کیفیت خدمات ارائه شده توسط کافی‌نت‌ها به نیاز شهروندان بیشترین اثرات را با بارهای عاملی ۰/۶۱ و ۰/۵۹ را به خود اختصاص داده و نماگر میزان مطلوبیت کیوسک‌های اطلاع‌رسانی در محل سکونت دارای کمترین وزن عاملی یعنی ۰/۲۵ می‌باشد.

در ادامه به شرح و تفسیر سازه پنهان تنوع شهری می‌پردازیم. همان‌طور که مشخص است این شاخص هم از ۸ گویه اصلی شامل (میزان کافی بودن سازمان‌های فرهنگی، آموزشی و اجتماعی برای ارائه خدمات در سطح شهر، میزان مطلوبیت آب‌نماها و فضای سبز شهر در سطح شهر، میزان جذابیت فضاهای عمومی شهری از نظر بصری (آراستگی، زیباشناسی، رنگ‌بندی و طراحی) برای شهروندان، تعداد کافی مکان‌های تفریحی و فراغتی (رستوران‌ها، سینماها، باغ‌ها و...) در سطح شهر، تعداد کافی فضاهای ورزشی در سطح شهر، تعداد بناهای خاص مذهبی و فرهنگی در سطح شهر، میزان دسترسی به فرصت‌های شغلی پایدار و متنوع برای شهروندان در سطح شهر، میزان مراکز خرید مناسب در سطح شهر) شکل یافته است. مطابق مدل ساختاری پژوهش دو نماگر تعداد کافی فضاهای ورزشی در سطح شهر و تعداد کافی مکان‌های تفریحی و فراغتی (رستوران‌ها، سینماها، باغ‌ها و...) دارای بیشترین وزن‌های عاملی با امتیاز ۰/۶۵ و ۰/۶۴ در این سازه هستند و نماگر میزان کافی بودن سازمان‌های فرهنگی، آموزشی و اجتماعی برای ارائه خدمات در سطح شهر دارای کمترین وزن عاملی و اثرگذاری به میزان ۰/۴۵ می‌باشد. در نهایت بُعد مشارکت در شهر بهبهان با ۶ گویه آشکار مورد بررسی قرار گرفت که با زیر شاخص‌های (میزان فراهم بودن زمینه مشارکت مردم در تهیه و اجرای طرح‌های توسعه شهری، میزان فراهم بودن زمینه مشارکت، مردم در تصمیم‌گیری‌های مدیریت شهری، میزان فراهم بودن زمینه مشارکت مردم در تدوین چشم‌انداز شهر، میزان فراهم بودن استفاده از پیشنهادات و ایده‌های نوآورانه مردم برای اداره مطلوب شهر، میزان مطلوب بودن همکاری بین شهروندان و مسئولین شهری، میزان مطلوب بودن اطلاع‌رسانی شهرداری در مورد فرصت‌های مشارکت مردمی در پروژه‌های شهری)، مشخص می‌باشند، یافته‌های مدل معادلات

ساختاری پژوهش نشان داد که میزان فراهم بودن استفاده از پیشنهادات و ایده‌های نوآورانه مردم برای اداره مطلوب شهر با وزن عاملی ۰/۸۹ و میزان مطلوب بودن همکاری بین شهروندان و مسئولین شهری با وزن ۰/۸۷ دارای بیشترین اثرگذاری بودند و کمترین بار عاملی هم به میزان مطلوب بودن اطلاع‌رسانی شهرداری در مورد فرصت‌های مشارکت مردمی در پروژه‌های شهری با مقدار بار عاملی ۰/۳۲ اختصاص دارد.

در جدول ۱۵، مقادیر استاندارد، خطای معیار، نسبت بحرانی و سطح تحت پوشش (مقدار P) مشخص شده است. نتایج جدول حاوی این نکات است که همه پارامترهای لامدا دارای تفاوت معناداری با مقدار صفر می‌باشند. مقدار P در همه روابط موردبحث کمتر از ۰/۰۵ است که نشان می‌دهد همه روابط موجود در مدل موردحمایت داده‌های تجربی قرار گرفته‌اند و مدل ایجاد شده به‌خوبی تحت حمایت داده‌های تجربی قرار گرفته است.

جدول ۱۵. نماگرهای اصلی برازش مدل‌سازی معادلات ساختاری پژوهش

متغیرهای مکنون- نشانگر	سؤالات	Estimate	S.E	C.R	نتیجه
X1← F6	تحلیل پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق ← سرزندگی	/۲۹۱	/۰۴۵	۶/۵۲۹	***
X5← F6	تحلیل پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق ← مشارکت	/۰۸۸	/۰۳۰	۲/۹۱۴	/۰۰۴
X3← F6	تحلیل پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق← تکنولوژی و ارتباطی	/۱۳۶	/۰۳۳	۴/۱۴۷	***
X2← F6	تحلیل پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق ←کارآیی و اثربخشی	/۲۶۲	/۰۴۲	۶/۲۳۲	***
X4← F6	تحلیل پایداری فضای شهری بهبهان از منظر شاخص‌های شهر خلاق← تنوع شهری	/۱۸۸	/۰۳۱	۶/۰۷۲	***
Uv14← X1	سرزندگی← میزان رعایت فرهنگ شهرنشینی توسط مردم (رعایت حقوق شهروندی و آداب‌ورسوم شهرنشینی)			۱/۰۰۰	
Uv13← X1	سرزندگی← میزان مطلوبیت نورپردازی شهری بر زیبایی فضای شهر	۱/۳۵۱	/۲۲۱	۶/۱۲۹	***
Uv12← X1	سرزندگی← میزان کافی بودن روشنایی معابر و خیابان‌های شهری	۱/۲۸۸	/۲۱۴	۶/۰۳۰	***
Uv11← X1	سرزندگی← میزان دسترسی به مراکز فرهنگی و هنری (کتابخانه‌ها، موزه‌ها، سینماها، چاپخانه و...) در سطح شهر	۱/۱۱۵	/۱۹۶	۵/۶۸۸	***
Uv10← X1	سرزندگی← میزان مشارکت شهروندان در برگزاری مراسم و جشن‌های خیابانی (جشن‌ها و عزاداری‌های مذهبی)	/۵۵۰	/۱۷۱	۳/۲۲۳	/۰۰۱
Uv9← X1	سرزندگی← میزان فراهم بودن جای پارک دوچرخه و موتور در مناطق پرتردد شهر	/۸۱۴	/۱۷۳	۴/۷۱۲	***
Uv8← X1	سرزندگی← میزان رسیدگی به ترمیم و بهسازی فضای خیابان‌های شهری (در حوزه تردد خودروها)	/۷۱۰	/۱۵۶	۴/۵۶۶	***
Uv7← X1	سرزندگی← میزان کافی بودن فضای نشستن (مکان‌های استراحت برای عابران پیاده در مراکز پر رفت و آمد)	/۷۶۳	/۱۶۳	۴/۶۷۹	***
Uv6← X1	سرزندگی← میزان مطلوبیت و ایمن بودن پیاده‌راه‌های شهر برای عابران پیاده	/۸۰۰	/۱۷۱	۴/۶۸۸	***
Uv5← X1	سرزندگی← میزان کافی بودن مسیرهای پیاده‌روی در سطح شهر	/۸۵۳	/۱۷۴	۴/۸۹۳	***
Uv4← X1	سرزندگی← میزان تاثیرگذر بودن تبلیغات شهری و بیلبوردها بر زیبایی بصری شهر	۱/۰۸۱	/۱۸۵	۵/۸۴۷	***
Uv3← X1	سرزندگی← میزان مطلوبیت نمای ساختمان‌ها و بناهای شهری با اصول زیباسازی شهری	۱/۱۰۳	/۲۰۴	۵/۴۱۱	***
Uv2← X1	سرزندگی← میزان کافی بودن تابلوهای راهنمایی و رانندگی	/۹۵۶	/۱۸۱	۵/۹۲۹	***
Uv1← X1	سرزندگی← میزان خوانا بودن اسامی خیابان‌ها و کوچه‌های شهر	۸۲۹	/۱۷۸	۴/۶۷۱	***
ec1← X2	کارآیی و اثربخشی← میزان مطلوبیت عملکرد سازمان‌های خدمات رسان در سطح شهر (شهرداری، پلیس، اورژانس)			۱/۰۰۰	
ec2← X2	کارآیی و اثر بخشی← میزان مطلوب بودن خدمات ارائه شده توسط شهرداری در سطح شهر	/۹۶۹	/۱۹۱	۵/۰۶۶	***
ec3← X2	کارآیی و اثر بخشی← میزان ساده و شفاف بودن فرایند دریافت خدمات از شهرداری	۱/۰۱۵	/۱۹۷	۵/۱۴۱	***
ec4← X2	کارآیی و اثر بخشی← میزان مطلوب بودن رسیدگی به درخواست‌ها و شکایات مردمی توسط شهرداری	۱/۱۵۱	/۲۰۸	۱/۱۵۱	***
ec5← X2	کارآیی و اثر بخشی← میزان مطلوبیت سیستم جمع‌آوری زباله در سطح شهر	۱/۶۱۲	/۲۷۰	۵/۹۶۵	***
ec6← X2	کارآیی و اثر بخشی← میزان رسیدگی به پاکیزگی خیابان‌ها و معابر در سطح شهر	۱/۵۵۳	/۲۶۱	۵/۹۵۷	***
ec7← X1	کارآیی و اثر بخشی← میزان مطلوبیت ارائه خدمات حمل‌ونقل عمومی در سطح شهر	۱/۶۲۳	/۲۷۱	۵/۹۹۴	***
ec8← X2	کارآیی و اثر بخشی← میزان مناسب یودن هزینه استفاده از حمل‌ونقل عمومی در سطح شهر	/۹۹۴	/۱۹۶	۴/۸۰۹	***
ec9← X2	کارآیی و اثر بخشی← میزان کافی بودن خطوط حمل‌ونقل عمومی در سطح شهر	۱/۳۵۸	/۳۵۴	۳/۳۸۳	***

ec10← X2	کارآیی و اثر بخشی← میزان مطلوبیت عبور و مرور راحت وسایل نقلیه در سطح خیابان‌های شهر	/۹۷۴	/۱۹۸	۴/۹۱۵	***
ec 12← X2	کارآیی و اثر بخشی← میزان تجهیز فضاهای ورزشی در سطح شهر	/۵۴۳	/۱۵۷	۳/۴۶۲	***
ec 14← X2	کارآیی و اثر بخشی← میزان مطلوبیت عملکرد شورای شهر	/۶۳۲	/۱۵۸	۴/۹۹۳	***
Ct1 ← X3	تکنولوژی ارتباطی← میزان مطلوبیت دسترسی آسان به اینترنت برای همه شهروندان	۱/۰۰۰			
Ct2 ← X3	تکنولوژی ارتباطی← میزان مطلوبیت دسترسی مناسب شهروندان به دفاتر پیشخوان دولت	۱/۷۷۰	/۴۲۲	۴/۲۰۰	***
Ct3 ← X3	تکنولوژی ارتباطی← میزان مطلوب بودن خدمات ارائه شده در دفاتر پیشخوان دولت به نیاز شهروندان	۲/۲۰۴	/۵۰۸	۴/۳۳۷	***
Ct4 ← X3	تکنولوژی ارتباطی← میزان مطلوبیت کیوسک‌های اطلاع‌رسانی در محل سکونت	/۵۸۲	/۱۸۴	۳/۱۶۱	/۰۰۲
Ct5 ← X3	تکنولوژی ارتباطی← میزان مطلوبیت دسترسی به عابر بانک‌ها در محل سکونت	۱/۶۲۰	/۴۰۷	۳/۹۸۵	***
Ct6 ← X3	تکنولوژی ارتباطی← میزان مطلوبیت دسترسی به کافی‌نت‌ها در محل سکونت	۲/۰۸۳	/۴۹۱	۴/۲۴۱	***
Ct7 ← X3	تکنولوژی ارتباطی← میزان رضایت از کیفیت خدمات ارائه شده توسط کافی‌نت‌ها به نیاز شهروندان	۲/۳۶۵	/۵۴۸	۴/۳۱۶	***
Ct8 ← X3	تکنولوژی ارتباطی← میزان مناسب بودن هزینه استفاده از کافی‌نت‌ها در سطح شهر	۲/۱۶۶	/۵۱۱	۴/۲۳۵	***
Ud8 ← X4	تنوع شهری← میزان کافی بودن سازمان‌های فرهنگی، آموزشی و اجتماعی برای ارائه خدمات در سطح شهر	۱/۰۰۰			
Ud7 ← X4	تنوع شهری← میزان مطلوبیت آب‌نماها و فضای سبز شهر در سطح شهر	۱/۲۲۴	/۱۵۷	۷/۸۲۱	***
Ud6 ← X4	تنوع شهری← میزان جذابیت فضاهای عمومی شهری از نظر بصری (آراستگی، زیباشناسی، رنگ‌بندی و طراحی)	۱/۱۱۳	/۱۴۹	۷/۴۸۵	***
Ud5 ← X4	تنوع شهری← تعداد کافی مکان‌های تفریحی و فراغتی (رستوران‌ها، سینماها، باغ‌ها و...) در سطح شهر	۱/۲۸۴	/۱۵۷	۸/۱۶۱	***
Ud4 ← X4	تنوع شهری← تعداد کافی فضاهای ورزشی در سطح شهر	۱/۱۹۴	/۱۴۷	۸/۱۱۶	***
Ud3 ← X4	تنوع شهری← تعداد بناهای خاص مذهبی و فرهنگی در سطح شهر	۱/۰۳۳	/۱۴۵	۷/۱۳۱	***
Ud2 ← X4	تنوع شهری← میزان دسترسی به فرصت‌های شغلی پایدار و متنوع برای شهروندان در سطح شهر	۱/۲۵۲	/۱۵۸	۷/۹۱۲	***
Ud1 ← X4	تنوع شهری← میزان مراکز خرید مناسب در سطح شهر	۱/۰۱۲	/۱۵۴	۶/۵۶۱	***
P1 ← X5	مشارکت← میزان فراهم بودن زمینه مشارکت مردم در تهیه و اجرای طرح‌های توسعه شهری	۱/۰۰۰			
P2 ← X5	مشارکت← میزان فراهم بودن زمینه مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌های مدیریت شهری	۱/۱۰۷	/۰۷۴	۱۴/۸۸۸	***
P3 ← X5	مشارکت← میزان فراهم بودن زمینه مشارکت مردم در تدوین چشم‌انداز شهر	۱/۲۴۴	/۰۹۶	۱۲/۹۰۹	***
P4 ← X5	مشارکت← میزان فراهم بودن استفاده از پیشنهادات و ایده‌های نوآورانه مردم برای اداره مطلوب شهر	۱/۲۷۸	/۰۹۶	۱۳/۳۵۳	***
P5 ← X5	مشارکت← میزان مطلوب بودن همکاری بین شهروندان و مسئولین شهری	۱/۳۰۲	/۰۹۸	۱۳/۲۴۹	***
P6 ← X5	مشارکت← میزان مطلوب بودن اطلاع‌رسانی شهرداری در مورد فرصت‌های مشارکت مردمی در پروژه‌های شهری	/۵۷۲	/۰۹۶	۵/۹۶۵	***

(منبع: یافته‌های تحقیق)

در جدول ۱۶ برخی از شاخص‌های نیکویی برازش مدل ساختاری تحقیق، ملاحظه می‌شوند. آزمون‌های نیکویی برازش، نشان‌دهنده این است که آیا داده‌ها در حالت کلی با مدل سازگاری دارد یا خیر؛ به‌عبارت‌دیگر آیا مدل در حالت کلی قابل قبول می‌باشد یا خیر.

مطابق این جدول شاخص کای اسکوئر غیر معنادار برابر با ۱۶۱۸/۵۸۱ و سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰) که نتیجه‌ای مطلوب را به نمایش می‌گذارد. همچنین کای اسکوئر نسبی برابر است با ۱/۵۱۱ که بسیار مناسب است. در شاخص‌های برازش تطبیقی مقادیر نزدیک به یک نشان‌دهنده برازش خوب است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود مقادیر برازش مقتصد بزرگ‌تر از ۰/۵ است که نشان‌دهنده برازش خوب است و شاخص‌های برازش تطبیقی هم به مقدار معیار نزدیک هستند و مناسب می‌باشند. مقدار شاخص ریشه دوم میانگین خطای مربعات کوچک‌تر از ۸٪ یعنی ۰/۳۶ است نشان‌دهنده یک برازش خیلی مناسب برای مدل است؛ بنابراین، با توجه به جدول زیر، مشخص می‌شود که تمامی ضرایب مسیرهای به‌دست‌آمده معنی‌دار است. به عبارتی نتایج به دست آمده از مدل قابل‌اعتماد بوده و می‌توان به استنباط و تفسیر آماری آن پرداخت.

جدول ۱۶. شاخص‌های نیکویی برازش مدل‌سازی معادلات ساختاری

شاخص	شاخص	مقدار به‌دست‌آمده	مقدار قابل تائید	نتیجه
مطلق	CMIN	۱۶۱۸/۵۸۱	مقدار P بزرگ‌تر از ۰/۵	عدم تائید نیکویی برازش
	DF	۱۰۷۱		
	P	۰/۰۰۰		
نسبی	RMSEA	/۰۳۶	کوچک‌تر از ۰/۸	تائید نیکویی برازش
	CMIN/DF	۱/۵۱۱	مقدار بین ۱ تا ۳	تائید نیکویی برازش
موجز (مقتصد)	PNFI	/۶۶۵	مقدار بزرگ‌تر از ۰/۵	تائید نیکویی برازش
	PCFI	/۸۲۸	مقدار بزرگ‌تر از ۰/۵	تائید نیکویی برازش
تطبیقی	IFI	/۸۷۴	مقدار بزرگ‌تر از ۰/۹	عدم تائید نیکویی برازش
	CFI	/۸۷۲	مقدار بزرگ‌تر از ۰/۹	عدم تائید نیکویی برازش

(منبع: یافته‌های تحقیق)

بحث و نتیجه‌گیری

در عصر حاضر، پایداری شهری به پارادایمی کلیدی در عرصه برنامه‌ریزی و مدیریت شهری تبدیل شده است. رشد سریع جمعیت، بهره‌برداری بی‌رویه از منابع طبیعی، چالش‌های زیست محیطی و تشدید نابرابری‌های اجتماعی، بازتعریف الگوهای توسعه شهری را به ضرورتی اجتناب‌ناپذیر بدل کرده است. در این میان، شهرهای در حال توسعه با مسائلی نظیر فرار مغزها، کمبود زیرساخت‌های فرهنگی، ضعف در نهادهای مشارکت اجتماعی و ناپایداری ساختاری مواجه‌اند که گذار به سمت پایداری خلاقانه را با مانع روبرو ساخته است. بر این اساس، ارزیابی پایداری فضای شهری تنها با تکیه بر شاخص‌های متعارف از جمله اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی ناکافی بوده و نیازمند تلفیق با مؤلفه‌های شهر خلاق است تا الگویی یکپارچه برای توسعه شهری ارائه گردد. شهر خلاق به مثابه انگاره‌ای نو در ادبیات شهری، بر خلاقیت، نوآوری، سرمایه فرهنگی و اجتماعی به عنوان پیشران‌های توسعه پایدار تأکید می‌ورزد. این شهرها نه صرفاً در پی رشد اقتصادی از مجرای صنایع خلاق و فرهنگی، بلکه مصمم به بهره‌گیری از این ظرفیت‌ها برای ارتقای کیفیت زندگی، تقریب اجتماعی، تحکیم هویت شهری و صیانت از محیط زیست هستند. از این رو، تلفیق شاخص‌های شهر خلاق با مبانی پایداری، زمینه‌ساز شکل‌گیری شهرهایی تاب‌آور، نوآور و عدالت‌محور خواهد بود.

وضعیت شاخص‌های شهر خلاق در بهبهان حاکی از یک چالش عمیق است. به نظر می‌رسد شهر با مشکل جدی در حوزه زیست بوم شهر خلاق روبرو است که در آن نه تنها زیرساخت‌های فیزیکی و مدیریتی با ضعف مواجهند، بلکه مهم‌تر از آن، سرمایه اجتماعی و فرهنگ مشارکتی لازم برای پویایی شهری به شدت تضعیف شده است. فضای شهری از تنوع و سرزندگی لازم برای برانگیختن تعاملات خلاق بی‌بهره است و تکنولوژی ارتباطی هم از نوع فناورانه و هم انسانی به اندازه کافی توسعه نیافته‌اند. این شرایط، یک چرخه معیوب ایجاد کرده است که در آن ضعف در هر بخش، بخش دیگر را تضعیف می‌کند و شهر را از مسیر تبدیل شدن به یک کانون خلاق و پایدار دور نگه می‌دارد. نتایج حاصل از آزمون T تک‌نمونه‌ای در بخش یافته‌ها به‌وضوح نشان می‌دهد که تمامی شاخص‌های شهر خلاق شامل سرزندگی، کارایی و اثربخشی، تکنولوژی ارتباطی با میانگین، تنوع شهری و مشارکت به‌طور معناداری پایین‌تر از حد استاندارد قرار دارند. این ارقام بیانگر وضعیت نامطلوب این شاخص‌ها است، ضمن اینکه پایین بودن میانگین شاخص مشارکت نسبت به سایر گویه‌ها بیانگر یک ضعف ویژه در زمینه سرمایه اجتماعی و مشارکت شهروندان به عنوان محرک اصلی خلاقیت جمعی است. چنین شرایطی بیانگر آن است که بسترهای ضروری برای جذب و شکوفایی استعدادهای خلاق، تعاملات پویای اجتماعی و توسعه اقتصادی مبتنی بر نوآوری در شهر بهبهان فراهم نیست. بنابراین، به نظر می‌رسد بدون تقویت همزمان این ابعاد به‌ویژه زمینه‌سازی برای مشارکت فعال شهروندان، دستیابی به آرمان شهر خلاق در مورد شهر بهبهان دور از دسترس خواهد بود. همچنین بررسی مدل معادلات ساختاری پژوهش نشان می‌دهد که

شاخص سرزندگی شهری بیشترین تاثیر را بر پایداری فضای شهری در بهبهان دارد. این یافته حاکی از آن است که عواملی مانند حیات اجتماعی، جذابیت‌های فضای عمومی و نشاط محیطی، بیش از سایر مؤلفه‌ها در پایداری شهر مؤثر هستند. در مرتبه بعد، شاخص کارایی و اثربخشی با تأثیر قابل توجه خود نشان می‌دهد که جنبه‌های اجرایی و مدیریتی در اداره شهر، سهم تعیین‌کننده‌ای در تحقق پایداری دارند. نکته قابل توجه، تأثیر نسبتاً پایین اما معنادار «مشارکت» در مدل است که از شکاف ارتباطی بین شهروندان و فرآیندهای تصمیم‌گیری حکایت دارد. این امر نشان می‌دهد اگرچه مشارکت شهروندی به عنوان یک اصل پذیرفته شده است، اما در عمل نتوانسته سهم قابل توجهی در پایداری فضای شهری ایفا کند لذا برای دستیابی به پایداری جامع در شهر بهبهان، ضروری است در کنار توجه به مؤلفه‌هایی مانند سرزندگی و کارایی، به تقویت نظام مشارکت و فناوری‌های ارتباطی نیز به عنوان پایه‌های اساسی تحقق پایدار شهری توجه ویژه‌ای گردد. همچنین مقایسه یافته‌های پژوهش حاضر با پیشینه‌های قبلی محققین از جمله فلوریدا (۲۰۰۲) با عنوان ظهور طبقه خلاق که بر نقش حیاتی شاخص‌های سرزندگی و تنوع به عنوان پیش‌نیاز جذب استعدادها و شکوفایی خلاقیت شهری تأکید می‌کند همسو است. همچنین، یافته‌های این تحقیق در شاخص مشارکت، با مطالعه لندری (۲۰۰۰) در کتاب شهر خلاق : جعبه ابزاری برای نوآوران شهری که مشارکت فعال شهروندان را موتور محرک پویایی و نوآوری شهری و ضعف در این حوزه را مانعی جدی برای تحقق شهر خلاق معرفی می‌کند و همچنین یافته‌های ایونز (۲۰۰۹) در مقاله شهرهای خلاق، فضاهای خلاق و سیاست شهری که نشان می‌دهد برنامه‌ریزی متمرکز و عدم مشارکت واقعی ذی‌نفعان محلی، به شکاف بین سیاست و جامعه منجر می‌شود همسو است. در حوزه تکنولوژی و ارتباطات، نتایج این تحقیق با مطالعات کاراگلیو و همکاران (۲۰۱۱) در مقاله شهرهای هوشمند در اروپا که بیان می‌کنند دسترسی ناکافی به فناوری اطلاعات، مانعی برای عملکرد هوشمند و در نتیجه ابعاد خلاقانه یک شهر باشد همسو است. علاوه بر این، وضعیت نامطلوب شاخص کارآیی و اثربخشی در بهبهان با مطالعات‌هال (۲۰۰۴) در کتاب شهرها در تمدن: فرهنگ، نوآوری و نظم شهری که مدیریت ناکارآمد و فقدان اثربخشی در اجرای پروژه‌های شهری را از جمله موانع در مسیر تبدیل شهرها به کانون‌های خلاقیت می‌داند همسو است. در مجموع، نتایج این تحقیق نه تنها وضعیت نامناسب شاخص‌های شهر خلاق در بهبهان را نشان می‌دهد، بلکه با استناد به پژوهش‌های پیشین، بر جامعیت و جهان‌شمول بودن چارچوب‌های نظری شهر خلاق و لزوم توجه همزمان به تمامی این ابعاد به‌طور یکپارچه صحه می‌گذارد.

نتایج حاصل از مطالعه نظری پژوهش نشان می‌دهد که یک شهر خلاق و پایدار از طریق تقویت کثرت‌گرایی فرهنگی، تضمین فرصت‌های عادلانه برای مشارکت شهروندی و تعمیق هویت جمعی، زمینه‌ساز انسجام اجتماعی و ارتقای شاخص‌های کیفیت حیات شهری می‌گردد. چنین شهری قادر است به عنوان محرکی کارآمد در توسعه اکوسیستم صنایع فرهنگی و نوآوری، رشد مشاغل دانش‌بنیان، توسعه کارآفرینی فرهنگی و خلق هویت ممتاز شهری عمل نماید. این فرآیند با ایجاد چرخه‌ی مطلوب توسعه، هم‌افزایی مثبتی بین سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شهر ایجاد می‌کند که در نهایت به ارتقای تاب‌آوری شهری و توسعه پایدار منجر می‌شود. شایان ذکر است که این مدل توسعه، بر خلاف الگوهای متعارف، بر پایه‌ی بهره‌گیری از دارایی‌های ناملموس و قابلیت‌های بومی شهر استوار شده است. از سوی دیگر مقایسه یافته‌های پژوهش با مبانی نظری نشان می‌دهد شهر بهبهان به‌عنوان یکی از شهرهای ایران، از هویت و غنای تاریخی فرهنگی بسیاری برخوردار است؛ وجود آثار باستانی، آیین‌ها و سنت‌های محلی، موسیقی بومی و صنایع‌دستی، بستری ارزشمند برای خلق محصولات فرهنگی و ارتقای گردشگری خلاق فراهم کرده است. این میراث فرهنگی نه تنها موجب تقویت سرمایه نمادین شهر می‌شود، بلکه به جذب بازدیدکنندگان و سرمایه‌گذاران فرهنگی نیز کمک می‌کند. همچنین سرمایه اجتماعی و پیوندهای قوی محلی، ساختار اجتماعی مبتنی بر روابط خویشاوندی و همبستگی محلی، امکان توسعه برنامه‌های مشارکتی و شکل‌گیری شبکه‌های خلاق را فراهم می‌سازد. به طوری که این سرمایه اجتماعی می‌تواند به‌عنوان پشتوانه‌ای برای توسعه کسب‌وکارهای نوآورانه و اجتماعی عمل کند و می‌تواند با رویکردهای خلاقانه به حوزه‌هایی همچون صنایع غذایی نوآورانه، بسته‌بندی فرهنگی و برندینگ محلی پیوند بخورند و جایگاه شهر را در اقتصاد منطقه‌ای ارتقا دهند. نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد که وضعیت پایداری شاخص‌های شهر

خلاق در بهبهان در ابعاد سرزندگی، کارآیی و اثربخشی، تکنولوژی و ارتباطی، تنوع شهری و مشارکت پایین‌تر از سطح اولیه استاندارد می‌باشند و از وضعیت مناسبی برخوردار نیستند. تحلیل همبستگی پیرسون هم نشان می‌دهد ارتباط معناداری بین شاخص‌های شهر خلاق و پایداری فضای شهری وجود دارد. همچنین بررسی ها نشان می‌دهد ضریب همبستگی پیرسون به جز شاخص کارایی– اثر بخشی با مشارکت که مقدار آن خلیلی ضعیف بوده، بین سایر شاخص‌های دیگر مثبت می‌باشد. لذا می‌توان چنین بیان کرد که رابطه‌ای معناداری بین شاخص‌های شهر خلاق بهبهان وجود دارد. این خروجی حاصل شده نشان می‌دهد که تقویت هر یک از این ابعاد می‌تواند به‌طور معناداری بر پایداری شاخص‌های شهر خلاق تأثیر بگذارد. به طوری که تقویت هریک از ابعاد ۵ گانه شهر خلاق می‌تواند به بهبود پایداری شهر خلاق در بهبهان کمک نماید. علاوه بر این بر اساس اولویت‌بندی شاخص‌های پایداری شهر خلاق با توجه مدل‌سازی معادلات ساختاری مشخص گردید که بعد کارآیی و اثر بخشی با وزن عاملی ۰/۸۳ بیشترین تأثیر را در وضعیت پایداری شاخص‌های شهر خلاق در بهبهان دارد و این سازه تأثیر بیشتری نسبت به سایر سازه‌ها داشته است و در اولویت نخست قرار دارد. بعد سرزندگی شهری با بار عاملی ۰/۸۱ در جایگاه دوم قرار گرفت. علاوه بر این ابعاد تکنولوژی ارتباطی، تنوع شهری و مشارکت به ترتیب با بارهای عاملی ۰/۵۹، ۰/۴۸ و ۰/۱۸ در رتبه‌های سوم تا پنجم مدل معادلات ساختاری قرار گرفتند. بنابراین نتیجه‌گیری کلی استنباط شده از مدل معادلات ساختاری پژوهش به این صورت است که برای بهبود وضعیت پایداری شاخص‌های شهر خلاق در بهبهان باید شاخص کارایی و اثر بخشی در اولویت اول قرار بگیرد و پس از آن به دیگر متغیرها پژوهش پرداخته شود.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر که نشان از وضعیت نامطلوب شاخص‌های شهر خلاق در بهبهان دارد لذا برنامه‌ریزی برای ارتقای این شاخص‌ها ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. در ادامه بطور خلاصه به برخی از راهکارهای کلیدی و عملیاتی به ترتیب اولویت شاخص‌ها در این زمینه اشاره می‌گردد.

الف) بهبود پاسخگویی مجموعه مدیریت شهری در قالب راه‌اندازی سامانه پاسخ‌گویی برخط برای رسیدگی به شکایات و پیشنهادات شهروندان.

ب) شفاف‌سازی خدمات شهرداری در قالب دیجیتالی کردن فرآیندهای اداری و ایجاد پنجره واحد خدمات شهری.

ج) ارزیابی عملکرد شورا و نهادهای شهری با اجرای نظرسنجی‌های دوره‌ای از شهروندان

د) طراحی و توسعه فضای سبز و پارک‌ها در مناطق کم‌برخوردار به همراه ایجاد زمین‌های ورزشی چندمنظوره در محلات مختلف.

ه) ایجاد مشوق‌هایی برای نوسازی نماهای ساختمانی با رویکرد معماری بومی و طراحی شهری

و) احداث مسیرهای پیاده‌روی استاندارد و تجهیز آن‌ها با نیمکت، سایه‌بان و روشنایی مناسب.

ز) تخصیص فضاهای مشخص و ایمن در مراکز پرتردد برای پارک دوچرخه و موتور

ح) مشارکت‌دادن نهادهای مردمی در برگزاری جشن‌ها، مراسم و رویدادهای خیابانی برای افزایش تعامل اجتماعی.

ط) توسعه زیرساخت فیبر نوری در محلات جهت دسترسی مطلوب به اینترنت.

ی) توسعه تعداد و کیفیت دفاتر پیشخوان در مناطق کم‌برخوردار.

ک) اتصال کیوسک‌ها اطلاع‌رسانی شهری به بانک‌های اطلاعاتی و خدمات مکان‌محور.

ل) احداث مراکز خرید، سینما، بوستان‌ها و امکانات تفریحی در محلات کم‌برخوردار شهر

م) ایجاد مراکز رشد کسب وکار و حمایت از کارآفرینان محلی

ن) حفاظت و بازآفرینی میراث تاریخی شهر با مشارکت مردم.

س) تشکیل جلسات محله‌ای با حضور مدیران شهری برای جمع‌آوری ایده‌ها و نیازهای مردمی.

ع) برگزاری مسابقات شهری برای طرح‌های شهرسازی و فرهنگی با حضور مردم.

ف) توانمندسازی گروه‌های محلی و سمن‌ها در قالب آموزش و حمایت از سازمان‌های مردم‌نهاد برای مشارکت در اجرای پروژه‌ها.

منابع

امانپور، سعید؛ ملکی، سعید و عبیات، ماجده (۱۴۰۰). تحلیلی بر رویکرد شهر خلاق با تأکید بر توسعه ی پایدار شهری (موردپژوهی: شهر اهواز). *فصلنامه شباک*، ۷(۲)، ۱۵-۲۸. SID. https://sid.ir/paper/967627/fa

امینی قشلاقی، داود؛ مرصوصی، نفیسه و لطفی، احمد (۱۴۰۰). سنجش و رتبه‌بندی برنامه‌ریزی شهر خلاق در مناطق ۲۲گانه کلان‌شهر تهران. *برنامه‌ریزی توسعه کالبدی*. ۸ (۳)، ۱۲۷-۱۵۰. doi: 10.30473/psp.2021.54417.233

داداش‌پور مقدم، مجید و ولی‌زاده، رضا (۱۳۹۹). ارزیابی و تحلیل شاخص‌های شهر خلاق در کلانشهرها: مطالعه موردی منطقه ۱ کلانشهر تبریز. *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۴(۷۳), ۱۹۸-۱۸۱. doi: 10.22034/gp.2020.10797

شریفیان، ندا بیگم؛ احمدی، فرشته؛ گندم‌کار، امیر؛ مسعود، محمد و صابری، حمید (۱۴۰۳). تدوین الگوی بومی شهر خلاق گردشگری؛ نمونه موردی شهر بابلسر. *فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)*. ۱۴ (۵۶)، ۲۸۰-۲۶۳. doi: 10.22034/jgeoq.2024.255755.2804

صیادی، فرزین؛ تقوایی، مسعود و هایراپطیان، واچیک (۱۴۰۱). میزان تحقق‌پذیری شهر خلاق پایدار در کلان‌شهر تهران. *فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)*، ۱۲(۴۷)، ۱۰۳۱-۱۰۱۶. doi: 10.22034/jgeoq.2021.165274

عرب عامری، روح‌الله، ارغان، عباس و کامیابی، سعید (۱۴۰۰). واکاوی مولفه‌های موثر در تحقق پذیری شهر خلاق با رویکرد آینده‌نگری پایدار (مطالعه موردی: شهر رودیان). *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۵(۷۸)، ۳۰۷-۲۸۹. doi: 10.22034/gp.2021.43093.2749.

قربانیان تبریزی، محمدرضا؛ پورمحمدی، محمدرضا و حسین‌زاده دلیر، کریم (۱۴۰۲). تبیین الگوهای شکل گیری شهر خلاق با تاکید بر نقش فضاهای عمومی. *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۷(۸۴)، ۱۲۰-۱۱۱. doi: 10.22034/gp.2023.10841

یاری حصار؛ ارسطو و محمدی، چنور (۱۴۰۲). سنجش و اولویت‌بندی مناطق پنج‌گانه شهر اردبیل بر اساس شاخص‌های شهر خلاق. *فصلنامه جغرافیا و روابط انسانی*. ۶ (۳)، ۳۰۳-۲۸۴. doi:10.22034/gahr.2023.394770.1863

Alsayel, A., de Jong, M., & Fransen, J. (2022). Can creative cities be inclusive too? How do Dubai, Amsterdam and Toronto navigate the tensions between creativity and inclusiveness in their adoption of city brands and policy initiatives?. *Cities*, 128, 103786. https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103786

Amanpour, Saeed, Maleki, Saeed, and Abiat, Majedeh. (2021). An analysis of the creative city approach with an emphasis on sustainable urban development (case study: Ahvaz city). *Shabak*, 7(2), 15-28, SID. https://sid.ir/paper/967627/fa.(in persian)

Amini Gheshlaghi, Davud, Marsousi, Nafiseh and Lotfi, Ahmad. (2021). Assessment and ranking of creative city planning in 22 districts of Tehran metropolis. *Physical Development Planning* , 8 (3), 127-150,doi: 10.30473/psp.2021.54417.2339.(in persian)

Arab Ameri, Ruhollah, Arghan, Abbas and kamiabi, Saeed. (2021). Analysis of the effective components in the realization of a creative city with a sustainable future-oriented approach (case study: Rudian city). *Geography and Planning*, 25(78), 289-307,doi: 10.22034/gp.2021.43093. 2749.(in persian)

Arcos-Pumarola, J., Paquin, A. G., & Sitges, M. H. (2023). The use of intangible heritage and creative industries as a tourism asset in the UNESCO creative cities network. *Heliyon*, 9(1). https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e13106

Brennan-Horley, C., Gibson, C., Wolifson, P., McGuirk, P., Cook, N., & Warren, A. (2025). Lived experiences of the x-minute creative city: Front and back spaces of creative work. *Cities*. https://doi.org/10.1016/j.cities.2025.105938

Caragliu, A., Del Bo, C., & Nijkamp, P. (2011). Smart cities in Europe. *Journal of Urban Technology*, 18(2), 65-82. doi: 10.1080/10630732.2011.601117

Cheshmehzangi, A., You, N., Siri, J., & Birch, E. (2024). *The nexus between urban innovation and sustainable development goals (SDGs)*. In Harnessing Urban Innovation to Unlock the Sustainable.

Dadashpour Moghadam, Majid and Valizadeh, Reza. (2020). Evaluation and Analysis of Creative City Indicators in Metropolises: A Case Study of Region 1 of Tabriz Metropolis. *Geography and Planning*, 24(73), 181-198, doi: 10.22034/gp.2020.10797.(in persian).

Development Goals (pp. 1-15). *Singapore: Springer Nature Singapore*. https://doi.org/10.1007/978-981-99-9971-2_1

Chi, J. (2020). The impact of third-country exchange rate risk on international air travel flows: The case of Korean outbound tourism demand. *Transport Policy*, 89, 66-78. https://doi.org/10.1016/-j.tranpol.2020.01.012

Evans, G. (2009). Creative cities, creative spaces and urban policy. Urban Studies, 46(5-6), 1003-1040. doi: 10.1177/0042098009103853

Feiock, R. C., & Coutts, C. (2013). Guest Editors' Introduction: *Governing the Sustainable City*. 15(1),1.https://www.huduser.gov/periodicals/cityscpe/vol15num1/Cityscape_March2013_guest_introduction.pdf

Fitria, N. J. L., Aprilyandi, F., & Adinda, S. B. (2024). Measuring Intention to Build a Creative City Based on Theory of Planned Behaviour and Readiness to Change. *Fenomena*, 23(2), 103-114. https://fenomena.uinkhas.ac.id/index.php/fenomena/

Florida, R. (2002). *The rise of the creative class: And how it's transforming work*, leisure, community and everyday life. Basic Books.

Florida, R. L. (2005). *Cities and the Creative Class*. New York: Routledge. https://doi.org/10.4324/-9780203997673

Florida, R. (2019). *The Rise of the Creative Class – Revised Edition*. Basic Books.

Florida, R. L. (2002). *The rise of the creative class: And how It's transforming work, leisure, community and everyday life*. NewYork: Basic Books.

Florida, R. L. (2005). *The flight of the creative class: The new global competition for talent*. New York: Collins. https://doi.org/10.4324/9780203997673

George, H. (2020). Creative cities and sustainable development: a framework. In Re-Imagining Creative Cities in Twenty-First Century Asia (pp. 265-275). Cham: *Springer International Publishing*.

Grigoryeva, E., & Lidin, K. (2022). creative city. *Project Baikal*, 73, 55. https://doi.org/10.51461/pb.-73.09

Ghorbanian Tabrizi, Mohammad Reza , Pourmohammadi, Mohammad Reza and Hosseinzadeh Dalir, Karim. (2023). Explaining the patterns of formation of creative city with emphasis on the role of public spaces. *Geography and Planning*, 27(84), 111-120, doi: 10.22034/gp.2023.10841. (in persian)

Grincheva, N. (2025). Towards creative and smart urban sustainability: Understanding smart cultural data intelligence (the case of Singapore). *Cities*, 166, 106216. https://doi.org/10.1016/j.cities.2025.-106216

Hall, P. (2004). *Cities in civilization: Culture, innovation, and urban order*. Weidenfeld & Nicolson.

Hall, P. (2014). *Cities of Tomorrow: An Intellectual History of Urban Planning and Design since 1880*. Wiley-Blackwell.

Healey, P. (2012). *Collaborative planning* (2nd ed.). London, UK: Palgrave Macmillan.

Herrera-Medina, E., Molina-Prieto, L. F., & Bonilla-Estevez, H. (2013). Ciudades creativas:¿ paradigma económico para el diseño y la planeación urbana?. *Bitácora Urbano Territorial*, 22(1). chrome extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.redalyc.org/pdf/748/7482904-8002.pdf

Hospers, G. J., & Van Dalm, R. (2005). How to create a creative city? The viewpoints of Richard Florida and Jane Jacobs. *foresight*, 7(4), 8-12. https://doi.org/10.1108/14636680510611796

Indraprahasta, G. S., Fahmi, F. Z., & Alamsyah, P. (2022). *The dynamics of multi-scalar networks underlying the creative city process: the case of Bandung*. In Routledge handbook of urban Indonesia (pp. 235-247). Routledge.

ITU. (2023). *Measuring digital development: Facts and figures 2023*. Geneva: International Telecommunication Union. https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/facts/default.aspx.

Jacobs, J. (1961). *The death and life of great American cities*. New York, NY: Random House.

Jani, Kozina. Nick, Clifton. (2019). City-region or urban-rural framework: what matters more in understanding the residential location of the creative class? *Acta geographica Slovenica* 59(1):119-126. DOI:10.3986/AGS.7030

Jevtović, A., & Sančanin, B. (2023, December). Creative City: From urban regeneration to privatization. In *International Scientific Conference on Economy, Management and Information Technologies* (Vol. 1, No. 1, pp. 147-156).https://doi.org/10.46793/icemit23.147j

Komninos, N. (2019). Smart cities and connected intelligence. London, UK: Routledge. https://www.routledge.com/Smart-Cities-and-Connected-Intelligence/Komninos/p/book/97803673-39921

Kozina, J., Bole, D., & Tiran, J. (2021). Forgotten values of industrial city still alive: What can the creative city learn from its industrial counterpart?. *City, Culture and Society*, 25, 100395. https://doi.org/10.1016/j.ccs.2021.100395

Landry, C. (2000). *The creative city: A toolkit for urban innovators*. Earthscan Publications.

Landry, C. (2012). *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators* (Revised Edition). Comedia/ Earthscan.

Landry, C. (2013). *Culture: Key to sustainable development*. In Hangzhou international congress (pp. 15-17).

Li, K. (2024). *The Ideology of Sustainable Cities*. https://doi.org/10.54097/yeyah140

Liefooghe, C. (2010). *The Creative City: an Utopia or a model of development*?

Liu, F., Dai, J., Liu, Y., Cheng, S., & He, Y. (2024). The dual organization services and governance for creative cities: A case of Hengdian World Studios. *Cities*, 149, 105001. https://doi.org/10.-1016/j.cities.2024.105001

Matovic, M., & San Salvador Del Valle, R. (2020). On the Creative City Concept: Zum Konzept der kreativen Stadt. *Journal of Cultural Management and Cultural Policy/Zeitschrift Für Kulturmanagement Und Kulturpolitik*, 6(1), 35-52. https://doi.org/10.14361/zkmm-2020-0103

Matovic, M., & San Salvador del Valle, R. (2020). On the Creative City Concept. *Journal of Cultural Management and Cultural Policy*, 6(1), 35–52. https://doi.org/10.14361/zkmm-2020-0103.

Montgomery, J. (1998). Making a city: Urbanity, vitality and urban design. *Journal of Urban Design, 3*(1), 93–116. https://doi.org/10.1080/13574809808724431

Mori Memorial Foundation. (2023). *Global Power City Index (GPCI) 2023*. Tokyo: Mori Memorial Foundation. https://mori-m-foundation.or.jp/english/ius2/gpci2/index.shtml

Müller, AL. (2019). Creative Cities: On Handling Contradictions in Contemporary Urban Planning. In: Lossau, J., Schmidt-Brücken, D., Warnke, I. (eds) Spaces of Dissension. Contradiction Studies. *Springer VS, Wiesbaden*. https://doi.org/10.1007/978-3-658-25990-7_11

O'Connor, J. (2020). Creative Cities, Creative Classes and the Global Modern. In Re-Imagining Creative Cities in Twenty-First Century Asia , *Springer*, 13–26, https://doi.org/10.1007/978-3-030-46291-8_2.

O'Connor, J., Gu, X., & Lim, M. K. (2020). Creative cities, creative classes and the global modern. City, *Culture and Society*, 21, 100344.

OECD. (2020). *Innovative citizen participation and new democratic institutions*. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/cfe/innovative-citizen-participation.pdf

OECD. (2021). *Smart cities and inclusive growth*. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/cfe/regional-policy/smart-cities-and-inclusive-growth.pdf

Orankiewicz, A., & Turała, M. (2021). Exploring paths to creative city emergence. The example of three Polish cities. *Regional Science Policy & Practice*, 13(3), 659-673. DOI:10.1111/rsp3.12394

Petri, J. (2023). Sensing spaces, playing places. The sensuous geography of urban creativity. *Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis*, 17(375), 39–49. https://doi.org/10.24917/20813325.17.3

Richards, G. (2020). Designing creative places: The role of creative tourism. *Annals of tourism research*, 85, 102922. https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102922

Richards.G. (2011). Creativity and tourism: the state of the art, *Ann. Tourism Res*. 38 (4) (2011) 1225–1253, https://doi.org/10.1016/j.annals.2011.07.008.

Rius-Ulldemolins, J., & Díaz-Solano, P. (2023). Local political change, the neo-creative city paradigm and the mutations of Valencian cultural branding. *City, Culture and Society*, 34, 100535. https://doi.org/10.1016/j.ccs.2023.100535

Rodrigues, C., & Schmidt, H. J. (2021). How the Creative Class Co-creates a City's Brand Identity: A Qualitative Study. *Journal of Creating Value*, 7(1), 19–43, DOI: 10.1177/23949643211010594.

Rodrigues, M., & Franco, M. (2020). Networks and performance of creative cities: A bibliometric analysis. City, *Culture and Society*, 20, 100326. https://doi.org/10.1016/j.ccs.2019.100326

Sayadi, F. , Taghvaei, M. and Hayraptian, V. (2022). The feasibility of a sustainable creative city in Tehran Metropolis. *Geography (Regional Planning)*, 12(47), 1016-1031, doi: 10.22034/jgeoq.-2021.165274. (in persian)

Scott, A. J. (2014). Beyond the creative city. *Regional Studies*, *48*(4), 565–578. https://doi.org/10.-1080/00343404.2013.862971

Scott, A. J. (2014). Beyond the Creative City: Cognitive–Cultural Capitalism and the New Urbanism. *Regional Studies*, 48(4), 565–578.https://doi.org/10.1080/00343404.2014.891010.

Segovia, C., & Hervé, J. (2022). The creative city approach: origins, construction and prospects in a scenario of transition. City, *Territory and Architecture*, 7;9(1):29. doi: 10.1186/s40410-022-00178-x

sharifian, N. , ahmadi, F. , Gandomkar, A. , masuod, M. and saberi, H. (2024). Develop a native model of a creative tourism city; Case study of Babolsar city. *Geography (Regional Planning)*, 14(56), 263-280,doi: 10.22034/jgeoq.2024.255755.2804. (in persian)

Singh, M., Arora, V., & Kulshreshta, K. (2024). Towards Sustainable Cities. *Practice, Progress, and Proficiency in Sustainability*, 212–233. https://doi.org/10.4018/979-8-3693-6567-0.ch011

Šlogar, H., Bandov, G., & Čakanić, T. (2020, May). A sustainable city in the context of urban development. In *International Scientific Conference ERAZ* (pp. 253-257).https://doi.org/10.31410/-ERAZ.2020.253

Stefanidou, A., & Zopounidis, C. (2024). Creativity as a Driver for Action. *Practice, Progress, and Proficiency in Sustainability*, 89–112. https://doi.org/10.4018/979-8-3693-3011-1.ch006

Stevenson, D., Ang, I., Rowe, D., Tambiah, Y., & Cmielewski, C. (2022). *Literature Review: The Contribution of Social and Cultural Infrastructure to Liveability*.https://researchers.westernsydne-y.edu.au/en/publications/lite rat

The Economist Intelligence Unit. (2022). *Global liveability index 2022*. London, UK: The Economist Intelligence Unit. https://www.eiu.com/n/campaigns/global-liveability-index-2022/

Thiel, J. (2015). Creative cities and the reflexivity of the urban creative economy. European Urban and Regional Studies, 24(1), 21–34. https://doi.org/10.1177/0969776415595105.

Thorns, D. C. (2002). *The Sustainable City (pp. 203–227)*. Palgrave, London. https://doi.org/10.1007/-978-1-4039-9031-0_9

UNESCO. (2019). *UNESCO Creative Cities Network: Annual report*. UNESCO Publishing.

UNESCO. (2021). *Cities, culture, creativity leveraging culture and creativity for sustainable urban development and inclusive growth*. Paris: UNESCO.

UN-Habitat. (2016). *Urban governance index*. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme. https://unhabitat.org/urban-governance-index

UN-Habitat. (2020). *City prosperity index 2020*. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme. https://unhabitat.org/city-prosperity-index

UN-Habitat. (2020). *World cities report 2020: The value of sustainable urbanization*. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme. https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/10/wcr_-2020_report.pdf

Veckalne, R., & Tambovceva, T. (2023). *Towards a common understanding of urban sustainability*. https://doi.org/10.3846/bm.2023.962

Volkerling, M. (2008). Wellington as a'Creative City': After Florida-and before. *Asia Pacific Journal of Arts and Cultural Management*, 4(2). https://www.researchgate.net/publication/279504038_-Wellington_as_a_'Creative_City'_After_Florida_-_and_before

Von Richthofen, A., Tomarchio, L., & Costa, A. (2019). Identifying communities within the smart-cultural city of Singapore: A network analysis approach. *Smart Cities*, 2(1), 66–81. https://doi.org/10.3390/smartcities2010005

Whiting, S., Barnett, T., & O'Connor, J. (2022). 'Creative City' *R.I.P.? M/C Journal*, 25(3). https://doi.org/10.5204/mcj.2901

World Bank. (2023). *World development indicators*. Washington, DC: World Bank. https://databank.-worldbank.org/source/world-development-indicators

Yari hesar, A. and mohammadi, C. (2024). Evaluation and prioritization of five areas of Ardabil city based on creative city indicators. *Geography and Human Relationships*, 6(3), 284-303,doi:10.22034/gahr.2023.394770.1863. (in persian)

Zheleznyak, O. (2022). "Creative city": A way of life and a way of shaping the environment. *Project Baikal*, 73, 62–67. https://doi.org/10.51461/pb.73.11